

Irmenlo. Deel 1

Adriaan van Oordt

bron

Adriaan van Oordt, *Irmenlo. Deel 1*. C.A.J. Dishoeck, Bussum 1923

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/oord001irme01_01/colofon.php

© 2016 dbnl

I.

De oude Alkwert treedt uit zijn hoeve aan 't Hornlosche woud. Hij wendt zich naar Irmenlo, een groene vlakte met korenblond als een borduurwerk om hoeven en hutten. En van overal komen kerkgangers, grauwe gestalten, hier en daar afgewisseld door een gewaad, dat kleurt tegen woud en veld. Den mantel achterwaarts, wandelt Alkwert in zijn gerafelden lijfrok, langzaam, 't hoofd naar omlaag.

Placidus, de kerkheer, is teruggekeerd van zijn reis naar Rixfried, den nieuwen bisschop van Utrecht; en iedereen weet, dat de Irmenloërs zich klampen aan oude gewoonten en heimelijk gemeenschap hebben met de heidenen in 't woud.

Vroeger - toen Alkwert als heiden in 't oostelijke Saksen woonde, haatte hij Christenen, die menschenoffers verafschuwend, de Saksers slachtten als offerstieren of hen dwongen, op te trekken naar de Wezer - ten doop.

Uren moesten ze loopen, mannen, vrouwen, en

ook Alkwert, die de menigte volgde met tragen stap, bedroefd over den smaad en de schande, toen hij een klooster voorbijgaande, ijzergeklep hoorde, opwekkend als de stem van een roeper in 't woud. Naar omhoog kijkend, vanwaar 't kwam, voelde hij een hand op zijn schouder. Hij wendde zich om en zag een monnik, die geheimzinnig naar 't klooster wees: ‘Vandaar gaat het eeuwige leven, kom!’

Aarzelend ging hij mee. Hij wist niet waarom. Maar hij ging mee in 't steenen huis, waar de monnik vertelde van een leven van liefde en zelfverloochening, dagend als een mooie morgen. En toen hij zweeg, kon Alkwert geen antwoord vinden.

Verlegen keek hij rond.

Maar de monnik legde den arm over zijn schouders en leidde hem door duister-kille gangen, waar 't geluid hunner schreden stille ging als gefluister.

Plotseling week een deur. Ze betraden een zaal, grooter dan de zaal eener hoeve.

‘De kapel,’ zei de monnik.

Bedremmeld stond Alkwert stil.

Op een rijk bekleed altaar brandden zilveren kandelaars hun lichtkransen van oud goud, dat de kleurenweelde der opgehangen tapijten verarmen deed.

‘Waar ben ik?’ riep hij halfluid.

De gouddraden in de purperen, wijnkleurige tapijtvlakken flitsten tegen zijn oogen.

‘Ben ik in Walhalla?’ sprak hij en naderde 't

geheimzinnige altaar, waar een gouden vat rook omhoog deed gaan, die de kapel bezwangerde met dooden-bloemengeur, gedragen door zang, zacht als abeelengeritsel, luider, wassend in kracht als 't geluid van een storm.

Alkwert voelde in zich een nieuw leven, een leven van geheime smart. Hij wilde 't licht in die praal- en pracht niet zien. Hij duizelde. En in zijn hulpeloosheid zoekend naar den monnik, wendde hij zich af, toen hij opschokte en achteruit gaande, staarde: - 'Wonder!'

- Dáár - aan den wand zag hij den Christus sterven, over 't voorhoofd een regen van bloed. 'Genade, Almachtige!' En hij lag op de knieën en weende en bad en werd ijverig Christen.

En twee jaar later, door den abt van 't klooster naar Utrecht gezonden, las en schreef hij daar als klerk de heilige woorden der heilige boeken.

De bisschop Harmokar had hem lief, omdat hij over 't perkament gebogen, altijd zocht en peinsde, peinsde.... Maar alleen zijnde, schudde hij 't hoofd en vertelde aan niemand, wat hem kwelde, totdat hij eens den bisschop vergezelde op een reis door den sprengel. Dagen waren zij samen geweest. De gesprekken verflauwden. Maar de eenzaamheid van den weg verwekte nieuwe gedachten. Ze roemden 't doel der Heilige Kerk, die de menschen verootmoedigt. En Alkwert, meegesleept door zijn ijver, vergat zich, sprak woorden, die hij nog nooit had durven uiten.

Toen deed de bisschop zijn paard stilstaan: ‘Ge gelooft in Jezus, als aangenomen en niet als werkelijken zoon Gods, aan de Spaansche leer, door den keizer herhaaldelijk verworpen?’

Alkwert bekende. Hij kon niet anders gelooven.

De bisschop vermaande hem met strenge, met zachte, vaderlijke woorden, maar vergeefs.

‘Dan gelooft ge ook niet aan de onbevleete ontvangenis der Heilige Maagd,’ riep Harmokar. ‘Ik jaag u uit mijn dienst, gij, die de woorden der Heilige Schrift trotseert, die zich tegen de bevelen des keizers keert. In eenzaamheid zult ge uw dagen doorbrengen, ga heen!’

Zoo kwam Alkwert twee jaar geleden in Irmenlo, waar hij door den kerkheer gesteund werd.

En thans naderde hij de houten kerk met haar lagere nevengebouwen, de zijbeuken, een nabootsing der christelijke basilika, waartegen mos opgroende, zich verspreidend over 't dak in groote vlekken, terwijl voor den ingang de doopvont sluimerde, schuin gezonken, 't steenen oog gereed tot ontvangst van bekeerden.

Alkwert betrad de kerk, waar eigenhoorigen en lijfeigenen vaag in den schemer stonden achter vrijen in lijfrok en mantel, een kleurenstrijd, die zich voortzette op 't altaar.

Als een vreemde was hij te midden van hen, die, naar 't altaar gekniel, zijn gebed overschreeuwden.

De menschen aanbaden Wodan onder een anderen naam. Sommigen, die geen hulp gevonden hadden bij offer en boetedoening, dreigden, dat ze den nieuwen God te schande zouden maken; en dan riepen ze hem aan met nieuwe beloften, vriendelijk vragend als een bedelende hond.

De kerkheer begon te zingen; en Alkwert antwoordde, de latijnsche woorden afbrekend met iets pijnlijk klagends, waarna Placidus den God prees, den eenigen, die alle macht heeft, die zich een tempel sticht in 't hart der geloovigen. Hij sprak met verheffing van stem, met groote gebaren. En de menschen zagen naar zijn fonkelende oogen en trillende handen, niet begrijpende, vanwaar de kracht zijner woorden kwam. Hij beloofde een leven in den hemel, zwevend in 't licht der volmaaktheid. De oude Goden lieten er geen vrouwen toe, geen lijfeigenen. Die waren 't geluk der dapperen niet waard. En op de knieën vallend, bad hij, een gouden kruis voor de lippen. 't Gebed geëindigd, richtte hij zich op met uitgespreide armen: 'Credo in Unum deum, patrem omnipotentem.'

'Vader in den Hemel! Is 't mijn schuld, dat dezen niet leven, zooals zij moesten leven - naar de voorschriften des keizers, des bisschops? De bisschop is verbolgen, verbolgen over 't afvallige geslacht. Er zijn er onder u, heidenen, die in de kerk zijn, om te lasteren en Christenen, die aan 't heidensche offermaal zitten, om te eten. Ge jaagt lie-

ver den oer en den beer, dan den akker te bebouwen. Ge verwaarloost de heiligste plichten. Zijn in alle stallen paardenschedels of hoefijzers, om tooverij te weren? Zijn de offersteen en bedekt met aarde, de aan duivels gewijde eiken alle geveld? Neen en nogmaals neen! Als een zwaard zal mijn geest onder u zijn, dienaren van Wodan, Donar en Fraho! Voortaan zullen heidenen zijn in 't woud en geloovigen in de kerk.'

'Dezen avond worden oldermans in de zaalhoeve opgeroepen ter beraadslaging en ook gij en de heidenen, die wonen in 't woud tusschen Tornspick en Irmenlo.'

'Pax vobiscum -' En haastig trok hij zich terug.

De kerk verlatend zagen de menschen elkaar aan met vragende blikken, buiten, des priesters woorden besprekend met luide stem en snelle gebaren.

In den schemer der kerk bleef hier en daar een knielende gestalte. De priester kwam terug. Hij zette zich neer en keek verstoord naar den grond. Waar waren de dagen in 't klooster te Niumage? Hij hoorde nog des keizers woorden: 'Ga naar Irmenlo! Hoed mijne schapen!' En in plaats van schapen had hij Christenen gevonden, wier gewaad besprenkeld was met offerbloed, en heidenen, die den nieuwen godsdienst schuwden als melaatschheid. Hij voelde zich als een martelaar, omringd door wilde dieren. 'Irmenlo, Babylon!'

Hij richtte moedeloos 't hoofd op; en de laatste

kerkgangers na-turend, ontwaardde hij Alkwert, die uit 't gebed ontwaakte en op een wenk des kerkheers naderde. Veelbeteekenend zag de priester hem aan: 'Warnef wil een vrouw koopen, Alkwert!'

Een weifelend antwoord deed hem opstuiven en heen en weer loopen in zijn lang gewaad, driftig opgewipt door zijn hielen. 'Begrijpt ge 't niet?' schreeuwde hij Alkwert in 't gelaat.

Maar Alkwert keek den kerkheer verschrikt aan. Hij durfde niet antwoorden.

'Gij begrijpt 't niet, zooals ge niets begrijpt, uw God, uw keizer en uw kerkheer niet. Warnef wil uw dochter tot vrouw. En ge staat daar als een woudlooper, terwijl de rijkste Irmenloër u helpen wil. Wanneer betaalt ge uw schulden? Of denkt ge, dat een Christenpriester van eikels leven kan evenals de zwijnen?'

Alkwert keek schichtig om zich heen, en naar een antwoord zoekend, stotterde hij: 'Ik zal betalen, kerkheer! mijn hoeve bestuur ik naar de voorschriften des keizers. Alles groeit er. Maar Warnef is weduwnaar, en Gonda niet gewoon in Irmenlo te leven. In Utrecht werkte zij bij den graaf in 't vrouwenhuis....'

'Heidenen, heidenen!' dreigde de kerkheer met zijn vuist naar de open deur. 'Had ik maar andere wapens dan woorden, Irmenlo zou branden tot een hel.'

En naar omhoog ziende met een heilige uit-

drukking: ‘Woorden, niets dan woorden!’ Zijn gelaat werd rood.

Hij schaamde zich over zijn machteloosheid, en met den voet stampend, riep hij: ‘Ik ben bruidswerver. Ge zult Gonda geven, aan wien ik wil!’

‘Ik zal 't haar zeggen,’ antwoordde Alkwert.

Na een guren groet van Placidus ging hij heen, buiten 't hoofd schuddend, overwegend, of 't wel goed was voor Gonda. Maar 't moest. De kerkheer eischte het.

Met een zucht betrad hij den bijvang der hoeve, waar Marfa, zijn vrouw, arbeidde. Hij vertelde 't nieuws, waarop ze de spa in den grond stak, een vreugdeglans over 't roodbruine gelaat, de lippen van elkaar van verbazing.

Maar zijn weifelende houding opmerkend, stiet ze de vuisten in de zij en schold, dat hij een vijand der kerk was, en een zorgeloos vader.

Zonder antwoord betrad hij de hoeve, heimelijk kijkend naar Gonda, die spon, 't rokken tusschen de knieën, schouders en rug onder 't hoogblonde haar, over 't blanke gelaat blosjes, fluweelig in de schemering der kamer.

Ze staarde haar vader aan met blauwe oogen zonder schittering en met de stem van iemand, die zelden spreekt, altijd veraf is in gedachten:

‘Vader!’

‘Gonda!’

‘Er is iemand van de zaalhoeve geweest, vragende, of gij bij den schout komt van avond?’

‘Ik dacht 't wel,’ gaf hij zwakjes terug. Hij durfde niet spreken over 't huwelijk met Warnet. 't Hinderde hem. Telkens wilde hij wat zeggen. Maar de woorden kwamen niet. En wachtend op een betere gelegenheid, tuurde hij naar 't snorrende spinnewiel.

‘Is er wat, vader?’

Gejaagd stond hij op: ‘De kerkheer was boos, omdat de nieuwe bisschop ontevreden is.’

‘En heeft hij iets gezegd?’

‘Hij was boos. Morgen zal ik Warnet antwoorden.’

‘Wat antwoorden?’ vroeg ze.

‘Warnet vrijt naar je.’

‘God - vader!’ riep ze met gedempte stem.

Verlegen keek hij op haar neer; en toen ze 't hoofd ophief, zag hij, dat ze bleek was, dat haar handen beefden.

‘Kind, ge zijt ontevreden.’

‘Neen, vader!’

‘Mijn kind, ik kan niet weigeren. De kerkheer is bruidswerver. Ge weet, dat ik zijn schuldenaar ben.’

En omkijkend zag hij zijn vrouw binnen komen.

Zwijgend ging hij naar de bank, waar hij uren bleef peinzen, de blikken van den haard naar Gonda, die spon, altijd door, zonder te spreken.

Tegen den avond ging hij naar de zaalhoeve; en voor hij de zaal betrad, bleef hij voor den ingang staan.

Langs de bruin berookte wanden hingen wapens,

geweïën. In 't midden brandde het haardvuur, dat den rook deed weg dwarrelen door een gat daarboven in 't dak. Schout en priester, op hooge zetels tusschen twee schraagbalken van den wand in, spraken met de oldermans, die om hen heen zaten. Ze spraken zacht voor lijfeigenen, neergedoken tegen den wand, de haren gekort, de armen en beenen ontbloot van 't gewaad, dat bij sommigen aan flarden langs de gore huid afhing.

De roofdierachtige onderkaak vooruit, volgden zij de bewegingen hunner makkers, die korven met brood, schotels met wild en kroezen op een wit gedekte tafel brachten onder de waakzame blikken van den meier in zijn langen saksischen lijfrok.

Winkhorst, de schout, wenkte en de meier bood Alkwert een zetel aan onder de oldermans, die elkaar zijdelings aanzagen. Winkhorst's voorhoofd rimpelde.

‘Waar blijven ze?’ sprak hij.

't Daglicht kwijnde. 't Haardvuur weerlichtte over de mannen, die hun onrust verborgen onder zwijgende statigheid. ‘k Hoor ze!’ riep er een.

Allen keken naar de deur, waar stemmen en wapengekletter naderden.

‘Licht!’ bulderde de schout; en de lijfeigenen haalden ijzeren standaards, waaraan ze de kienspanen ontstaken, zich langs den wand plaatsend, onbewegelijk als beelden.

De heidenen, Woonfred de priester aan 't hoofd, traden binnen, schuw, met oogengeglinster tegen 't licht der fakkels. In hun grove lijfrokken en man-

tels van dierenvel naderden zij 't midden der zaal. De Schout wees naar den disch: 'Een bout en een teug zal de mannen smaken!'

Ze zetten de speren tegen den wand. En aan den disch kluifden ze, keerden den kroes om aan de druipende lippen. Wantrouwend scheelden ze van de bedienende lijfeigenen naar schout en oldermans, die schijnbaar rustig in gesprek waren.

't Maal geëindigd, stonden ze op; en Woonfred riep: 'We zijn gereed om te hooren!'

Winkhorst legde den rechtervoet over den linker, 't gelaat met sporen van drinkgelagen, naar omlaag; en plotseling 't woord nemend, wees hij naar den disch: 'Ik gaf u van 't beste. Ongaarne zou ik vrije Saksers zien heengaan, hongerig en dorstig, zoodat ze later zouden zeggen: "De zaalhoeve van den schout is als 't hol van den beer, waar men de afgeknaagde botten vindt." Ongaarne zou ik uw vijand zijn. Ge bewaart de zeden en jaagt als Wodan. Ik vind 't goed. De jacht tussehen Thornspick en Irmenlo is vrij. Maar de bisschop wil, dat dat ge gekerstend wordt!'

Onbewegelijk luisterden de heidenen, de haren als schapenwol over den gebogen nek. Maar toen Winkhorst zweeg, kwam er beweging onder hen. Ze richtten 't hoofd op als wilde dieren, die vervolgers bespeuren. Hier en daar ontsnapte een vloek, een gebrom, een geroep om hun Goden, luider en luider; en ten laatste schreeuwden ze door elkaar, een woordenstorm, waarin de bevelende stem van

Winkhorst verdwaalde. Ze drongen elkaar tot een kring en met de speer stampend, gingen ze uiteen.

Dreigend hieven ze de armen op langs de fakkels, die vlamden en walmden en schaduwen, brokken van reuzen, langs de wanden vliegen deden.

De oldermans bleven rustig zitten, alsof de zaak hun niet aanging. Maar de kerkheer huilde als een schipbreukeling: ‘In nomine patris, et filii et spiritus sancti....,’ terwijl Woonfred, een glimlach in den wilden baard, rustig stond en dan op wenken van den schout zich omkeerde en de speer naar zijn mannen strekte.

’t Geschreeuw verstomde.

Maar terstond viel Placidus in: ‘Hoor, hoor! Mijn God is een Almachtig God, die de zeden eert en den Sakser den kroes gunt.’

‘Evenals de Goden in Walhalla, bezat Jezus in ’t wonderland een bierketel, waarvan men den bodem nimmer zag. En hij zong en hij dronk met de drinkers. En wat de kerstening aangaat, ge behoeft niet gedoopt te worden. Water is stof en God is Geest, die de zijnen hoedt met een ijzeren roede....’

‘Genoeg,’ riep Woonfred. ‘Ik heb ’t gehoord en zal op de maalstede antwoorden.’ Met een toornigen ruk aan zijn speer ging hij heen, gevolgd door zijn mannen.

De Irmenloërs bleven zitten, drinkend om hun gedachten te verdrijven, en dan even sprekend. De woorden klonken hol. ’t Haardvuur ging uit. ‘t Wordt tijd,’ riep er een.

Op strengen toon beval de schout aan Alkwert te blijven; en toen de oldermans vertrokken waren, begon hij: ‘Waarom weifelt ge uw dochter af te staan aan Warnef, als de kerkheer 't vraagt? Is de kerkheer een lijfeigene, dat hij op uw antwoord moet wachten?’

Alkwerts blikken zonken: ‘Ik wou Gonda eerst vragen of 't goed was. Ze is gewoon, haar wil te hebben.’

Maar Winkhorst viel hem in de rede:

‘Worden zoo de meisjes groot gebracht? Worden zoo de priesters bejegend? Wilt ge Placidus te schande maken, zoodat men lachen zal om den kerkheer zonder macht? Ge weet, dat de tienden slecht betaald worden.’

Vergenoegd keek Placidus naar Alkwert, die geen woorden kon vinden. Hij reikte den leegen kroes aan een lijfeigene, en de hand op Winkhorsts arm, sprak hij vergoelijkend: ‘Heer schout, zonde is een erfdeel der menschen. De man zal berouw hebben. Ge zult Warnef uw dochter wel gunnen, Alkwert! Spreek!’

Aarzelend hief Alkwert 't hoofd op: ‘Ze zal verheugd zijn, kerkheer!’

‘Afgesproken,’ glimlachte de priester, ‘over veertien nachten kom ik met den stoet. Aan vriendschap en geschenken zal 't niet ontbreken.’

‘God zij met u!’

En met een stillen groet verliet Alkwert de zaal.

II.

Den volgenden morgen zaten Alkwert en Gonda in de hoeve. Marfa knielde neer voor een Christusbeeld. Naderkruipend strekte ze de armen: ‘Onze Vader in den Hemel!’ En een glimlach nestelde zich tusschen de rimpels van haar gelaat, waarnaar Gonda keek met onrustige blikken.

Zoo ijverig had ze haar nooit zien bidden.

Marfa stond op en ging heen, in 't voorbijgaan roepend: ‘Dit lauwe leven hindert me. Een meisje moet buiten werken. Wacht maar, wacht maar!’

En toen ze weg was, vroeg Gonda: ‘Wat bedoelt moeder er mee?’

Alkwert schrikte op: ‘Ik heb 't niet gehoord. 'k Heb zorgen.’

En opstaande ging hij naast haar zitten en nam haar hand: ‘Mijn kind, zorgelijk is 't leven in een vreemd land. Een meisje zooals gij kan in Irmenlo niet gelukkig zijn zonder beschermer. 'k Ben arm. k Ben zwak. Ik kan alleen liefde geven. Maar een man, die eigen hoeve heeft, en veel vrienden, veel eedhelpers op den ding....’

Ze trok haar hand weg: Bescherming van Warnef, die den heelen dag in den stal moddert. Nooit kom ik hem tegen, of ik zie mest aan zijn beenriemen. En hij is weduwnaar.' Koortsig zag ze naar Alkwert, die zijn vaderlijk overwicht voelde heengaan.

Hij wist niet, waarheen zijn blikken te wenden; en stotterend, alsof hij de woorden wilde verbergen: 'Ik mag hem ook niet. Maar ik heb den priester gesproken...!'

'Den heidenpriester?'

Hij maakte een kruis en sprak: 'Neen, Placidus en Winkhorst, die me mijn weifelende woorden verweten. Ik had willen zeggen, dat ik er tegen ben, en dat ge Warnef niet moogt lijden. Maar hun woorden hebben meer kracht.'

Hij staarde naar den grond en zweeg.

De stilte pijnigde. Plotseling richtte hij 't hoofd op met een smartelijken uitroep: 'Ik had willen schreeuwen dat 't niet ging. Maar ik kon niet. God, wat is een man zonder magen en vrienden!'

Angstig zag ze hem aan. Ze wilde meer weten. Haar gelaat werd bleek bij de gedachte aan zijn houding, zooals hij daar zat, voorover als een reiziger, rustend langs den weg.

Hij keek even op en haar strakken blik ontmoetend, haalde hij de schouders op: 'Over dertien nachten komt de priester...'

Ze antwoordde niet, maar bracht de handen aan 't hoofd met een blik, dien hij ontweek, machteloos

bij haar gedempte smart. 't Nevelde voor zijn oogen. Hij wilde iets zeggen, maar wat?

Opstaande, waggelde hij naar buiten.

En zij, ontwakend uit haar wezenloosheid, staarde om zich heen. 'Vader weg!' Ze sprong op en verliet de hoeve.

Schichtig liep ze voort. Eenige hoeven voorbij, stond ze stil. Wat deed ze? Wilde ze naar Irmenlo, waar de menschen haar vreemd waren? Ze verlangde naar eenzaamheid; en ze liep terug, naar een anderen weg zoekend. Haar hoofd suisde. Ze voelde een loomheid, een vage smart, die haar ongevoelig maakte, onverschillig voor den dag van morgen.

Haar vrij geworden gedachten gingen terug naar 't verleden, toen ze zorgeloos leefde in 't vrouwenvertrek van den graaf te Utrecht, toen ze spinnend en wevend met andere vrouwen, zich gewende aan den schemer, aan 't kleine leven in de kamer, waar haar handen bleekten tot jonkvrouwenhanden, waar ze uren te staren placht naar de gereedhangende prachtgewaden, die haar blikken vulden met goud en purper, en haar nieuwe droomen deden weven, droomen van vrijheid, want ze was toch een Saksische. Ze had 't woud lief en 't leven van-vandaag-hier-en-morgen-daar; niet zooals in Irmenlo, waar de menschen leefden in duurzame hoeven, eeuwig bezorgd om veld en vee. 'Warnef!' Ze had een afschuw van hem. Als ze hem tegenkwam, keek hij haar aan met keurende blikken. Was ze dan een koe, die men koopen kan?

Nu was de koop gesloten. Huiverend versnelde ze haar schreden. Ze maakte een beweging, om den mantel over de borst te slaan, maar ze had hem vergeten. En sneller liep ze voort tot aan den rand van 't woud met zijn boomtakken als open reuzenarmen over struiken, die zich ontworstelden aan een nevelaag over den drassigen grond.

Ze voelde een weemoed, een verlangen naar 't woud, geheimzinnig als zijn bewoners, de heidenen, van wie men niet wist, vanwaar ze kwamen en waarheen ze gingen. In haar verbeelding zag ze Woonfred, de speer in de lucht en de saks aan de lendenen, eenzaam tusschen de kerkangers, die hem verwonderd nastaarden. En dan zag ze hem naderen met opgeheven hoofd, in 't voorbijgaan op haar neerziende, zooals men kijkt naar een steen over den weg. 'God!' Ze wist niet, wat 't was. Ze was bang voor dien man. Overal hoorde men zijn naam, alsof hij Heer van Irmenlo was. En hij was maar een heiden, uitgedreven door den Christen God.

Den woudrand volgend, vertraagde ze haar loop. Ze peinsde. Maar plotseling keek ze op. Geruisch! Sneller voortgaande, hoorde ze een stap. Ze wendde zich om en stond voor den heidenpriester.

Deinzend staarde ze hem aan. Ze wilde vluchten. En naar de vlakte kijkend, zocht ze naar een voorwendsel, om weg te gaan. Maar ze vond niets, machteloos, bleek onder zijn blik, dien zij voelde naderen, naderen. Ze hoorde 't geheimzinnig fluisteren zijner stem: 'Haast u, Warnef is ongeduldig!'

Een koorts welde in haar op, een gloed, die over haar wangen vluchtte en haar oogen deed glinsteren.

Maar hij legde de hand op haar schouder: 'Ik weet alles. Ge zijt ongelukkig!'

Naar den grond kijkend knikte ze. En hij strekte den arm naar de vlakte: 'Die daar ongelukkig zijn vinden troost bij mij. 't Woud is groot. Kom over acht nachten na 't noenmaal onder den eik, waar men een kaars offert aan den goeden geest.'

Ze stond nog op dezelfde plaats en in dezelfde houding als een aangeklaagde op den ding. En toen ze zijn stem niet meer hoorde, keek ze op. Hij was weg.

Als in een droom ging ze heen, gedachteloos, tevreden, dat ze in veiligheid was. Maar dan lichtte 't in haar op. Nu begreep ze de richting zijner woorden. Hij wilde haar helpen. En een groote droefheid kwam in haar op, een drang om te weenen. Ze snelde voort. Tranen vergrijsden haar blik en deden haar hoofd vooroverknikken in grijze smart, een wel van telkens nieuwe tranen.

Thuis gekomen, vond ze haar vader. Ze zette zich neer, soezerig, niet begrijpend, waarom ze geweend had. Ze zou wachten. Misschien kwam er hulp van anderen.

Mijmerend aan den haard leefde Alkwert in de herinnering der dagen te Utrecht, toen hij klerk was. Hij verbeeldde zich weer in de cel, den rug naar 't raam, alleen met zijn perkamenten; en denkend in de stilte, nu en dan verschrikt door 't

dichtslaan eener deur, door gelui, dat als in mist verflauwde, keek hij van den wand naar 't handschrift, ouderwetsche merovingische letters, hoekige teekens, wondertekens, die zijn ziel deden vleugelen naar 't hooge, ijle, vanwaar hij tuimelde in 't dagelijksche leven. Hij kon niet leven met menschen. Hij kon niet gelooven met de kerk. Zijn God was veel hooger. In afzondering trachtte hij hem te begrijpen, te naderen. Maar telkens verwarden zich gedachten en beelden.

En voortmijmerend merkte hij Gonda op, die daar zat, bleek, met rood gerande oogen. Hij herinnerde zich. Hij had haar verkocht aan een Irmenloër. In een plotselinge weekheid stond hij op, knielde naast haar neer en vatte haar hand: 'Mijn kind, ik had niet moeten toegeven. Als de priester komt, zal ik zeggen, dat ik niet wil, omdat ik mijn kind niet ongelukkig wil maken. Mijn kind, ge hebt geschreid. Ik zie 't, ik zie 't!'

Met een matten glimlach zag ze op hem neer: 'Ik zal aan 't nieuwe leven wennen. Warnef is rijk!'

Bedremmeld stond hij op. Hij begreep niet.

Ook zij begreep niet, waarom ze zoo rustig was, zoo gelaten. Ze dacht er nog niet over, wat ze doen zou. Ze had hoop.

En de dagen vergingen, en de nachten, vol schrikbeelden en geluiden. Telkens richtte ze zich in haar bed op, luisterend, of Warnef zou komen; en denkend aan Woonfred, verborg ze 't gelaat en beefde.

's Morgens dreef de warmte haar uit de bedstee.

Ze was blij, bevrijd te zijn van den nachtmeer, dien ze op haar borst gevoeld had. Ze voelde 't nog en ook een loomheid in haar leden. Maar haar hoofd was licht. Vrijer ademend in den dagenden morgen, die niet liegt, begaf ze zich aan 't werk, aan 't weven van een stof voor haar bruidskleed.

Marfa keek naar haar handen, hoe ze 't houten mes bewoog tusschen de gespannen draden van den weefstoel.

Ze kreeg Gonda lief als een kleinood, waarmee men zich vrij koopt van armoe, die hen als lijfeigenen gevangen hield. Glimlachend keek ze rond. Ze gevoelde zich reeds als in haar eigen hoeve; en schold niet op Alkwert, die zijn tijd verdroomde. Hij had zijn plicht gedaan.

Betere dagen naderden. De kerkheer bezocht hen dikwijls. Zegenend trad hij dan binnen, zegenend de hoeve en Alkwert en Gonda, die verward in haar schoot keek, zooals 't eene toekomstige bruid betaamt.

Maar als de priester met haar ouders in gesprek was, staarde ze voor zich heen met wijd open oogen. En in haar verbeelding Woonfred ziende, schrikte ze op en ging heen.

De buitenlucht gaf haar rust. Ze dreef haar gedachten bijeen. Met Warnef nooit, en Woonfred wilde haar in 't woud brengen. Hij wilde haar helpen. Al zag hij er wild en stroef uit... Stil staande, bedacht ze zich. - Over twee nachten was de afspraak. God, al zoo gauw.

Den volgenden dag liep ze gejaagd rond. Nergens vond ze rust. Haar moeder, in de meening, dat ze verloren tijd wilde inhalen, liep haar lachend na en riep, dat ze haar krachten moest sparen, dat Warnef niet ontevreden zou zijn over zoo'n bruid. En Alkwert schudde 't hoofd; 'Onbegrijpelijk!' Grinnekend zette hij zich neer en staarde naar den wand, Gonda vergetend, die zich zelve dwong tot rust en tot rustig nadenken. Morgen was de dag. Ze zou gaan. Ze kon Woonfred niet laten wachten; en was ze in 't woud, dan kon ze nog terugkeeren. Ze beefde even en bleef onbewegelijk, in haar verbeelding in 't woud, waar ze misschien als lijfeigene zou werken.

De laatste dag was een dag van warmte, van gegons en vluchtig gefladder in de zon, die Gonda overal vervolgde. Ze was moe en mat, te mat om te denken.

De hitte verdroogde haar keel en beklemde haar slapen. Weifelend liep ze van de eene plek naar de andere.

Ze had een voorgevoel van onweer. En zich neerzettend in de schaduw, trachtte ze te denken. Telkens kwam de behoefte in haar op - naar den eik. Dagen en nachten had ze er over gepeinsd. Nu was 't voorbij. De gedachte was drang geworden, een drang buiten haarzelf, die haar voortdurend beheerschte.

Ze leunde achterover en sloot de oogen, verloren in 't niet. En de zon steeg hooger en hooger en

verdreef de schaduw. De stralen drukten op haar hoofd. Ze stond op. Was er dan nergens rust?

Na 't noenmaal liep ze heen en weer, zoekend naar kleinigheden, die ze noodig zou hebben. Als in een droom nam ze nuttelooze dingen op, bekeek ze en legde ze weg. Haar hoofd wist niet, wat haar handen deden.

Maar in eens greep ze naar haar mantel en ging heen. Ze had zich zelve zoo dikwijls zien heengaan in haar droomen, dat ze den kortsten weg onwillekeurig volgde.

Bij een bocht van 't pad stond ze stil in de zonnehitte, die over haar schouders brandde. Niemand. - De hoeve was weg. En sneller liep ze voort in haar drang naar den eik, dien ze in de verte zag krommen als een oud man, de takken wild van elkaar, alsof ze zich verdedigden tegen donker-elfen. Ze boog 't hoofd. Ze drong haar blikken in de schaduw, maar ontdekte niemand. En onder den boom gekomen, keek ze langs 't woud. Niemand. Rusteloos kringde ze om den stam. Ze had 't warm. Ze wierp den mantel weg en neergedoken, wachtte ze.

Rondom was eindelooze stilte. Irmendo lag afgemat onder den zonnestofregen, die de korenvelden geelde en de bladeren verwelken deed. Nu zou ze kunnen lopen - heel ver. Maar hij kwam niet. En uren lang staarde ze en dan stond ze op, liep heen en weer. Ze telde haar schreden en telde ze weer. Ze wilde den tijd wel voortdrijven. Maar alles dommelde om haar heen.

Nu en dan keek ze op, de hand aan haar hals, angstig zoekend alsof ze een aanval vreesde. Maar een houtduif ziende scharrelen in de struiken, begon ze weer haar eindeloozen loop, en dan tuurde ze droomerig naar Irmenlo, vanwaar de beek met zilver-voeten snelde, lichtend tusschen gras, verdwijnend achter heesters, die naar 't woud leidden. Van onder 't groen der boomen zag ze de daken van flets geel stroo of van donkere heideplaggen. Ze zette zich in de schaduw, die verder en verder voor haar uitdreef.

't Wachten drukte. 't Was haar, alsof een ijzeren band over haar voorhoofd lag. Ze kon niet denken.

En de tijd verging. De zon naderde de aarde. Waarom kwam hij niet?

Daar hoorde ze stappen. Ze sprong op. Maar haar armen zonken, toen ze een lijfeigene zag weghollen, 't bevuild gelaat naar de aarde als een dier.

Lang tuurde ze hem na, hoe hij, kleiner en kleiner verdween onder de boomen, wier toppen glansden in 't moede licht. Haar blikken nevelden. Ze zette zich neer en zocht. Maar ze zag slechts lange schaduwen sterven over de aarde. Ze legde de handen in den schoot. Waarom kwam hij niet?

Waarom liet hij haar zoo troosteloos alleen? Haar armen sliepen. Ze leunde 't hoofd tegen den boom. Wat hielp 't eeuwig gekijk. Niemand, niemand. En in haar ooren voelde ze een gesoes, dat ze daar buiten hoorde beantwoorden. 't Kwam nader; een

geruisen overal. Ze stond op. 't Was de wind. En machteloos viel ze neer. Niemand, niemand!

Zilverbleek steeg de maan, die de zon vervolgt. Irmenlo waasde, wijkend in de schemering met haar vagen omtrek der dingen, met haar aschgrauw gezweem naar den nacht, die kwam met den wind.

Als een schaduw in de schaduw zat ze te luisteren naar 't fluister-spelen der bladeren, die onverwachts spartelden onder een wild geruisch. De takken zwaaiden over haar heen. Ze had 't koud. Ze sloeg den mantel om. Haar tanden klapperden.

Plotseling hoorde ze gedreun. Nu kwam hij. Ze voelde het. 't Gelaat naar den grond, zag ze de mannen naderen, een donkeren hoop, een gestorm, een gedreun. Ze zag 't geflonker der speerpunten en 't weerlichten der naakte saksen tegen 't woud. Daar kwam 't gedreun weer, een ver gerommel, gevolgd door een groot licht. Ze zakte ineen. Niemand, niemand!

En de boomen rilden in 't licht, dat Irmenlo ontdekte en ook Alkwert, naderend met snel waggelenden gang: 'Gonda!'

Ze bleef onbewegelijk zitten: 'Niemand, niemand!'

En hij kwam aandraven, angstig roepend: 'Gonda, Gonda!'

Den eik bereikt, legde hij de bevende hand op haar schouder en stamelde: 't Onweert! kom, moeder wacht. Ze is bang, kom!'

Langzaam stond ze op en gespte den mantel.

Er was een oogenblik van stilte, van moerasdamp-luwte. In de verte hijgde de storm.

Hij trachtte in haar gelaat te zien: 'Je bent bleek, je bent ziek!'

'Ik ben moe,' antwoordde ze: en met onvasten tred gingen ze heen, zoekend naar 't pad, dat, plotseling verlicht, verdween in den nacht met zijn donderen, stijgend, dalend als 't gebrom van een God. In hun moeielijken gang drongen ze 't bovenlijf tegen den wind, die de mantels deed fladderen als nachtvogelvleugels. Bladeren warrelden in de lucht en reiden over het veld in geheimzinnig ritselen.

Alkwert huiverde. 'Hoe gevaarlijk bij onweer onder een boom,' beefde zijn stem in de kastijding van den wind. Maar ze stelde hem gerust: 'k Heb een stuk hout van 't Belders vuur in mijn mantel genaaid.' En sneller liepen ze voort, elkaar aanstootend in de duisternis, die groote druppels loosde - een nijdig getik tegen de bladeren - overstemd door geruk en geruisch.

Daar flauwde 't licht der hoeve tusschen 't donker der boomen.

Marfa stond aan de deur. Ze sloeg de handen ineen en duwde Gonda naar binnen onder een stortbui van verwijten. Wie liep er 's nachts in weer en wind? Of kende ze bietebauw, bullebak of hoe-heet-'t-gespuis niet met zijn lagen en listen? Wilde ze den naam hebben van weerwolf? 't Werd tijd, dat ze een man kreeg.

Gedwee liet Gonda zich den mantel afnemen.

Ze zette zich neer, terwijl Marfa heen en weer liep met woorden van toenadering. Haar betraand gelaat afvegend, lachte ze om Gonda, die eigenlijk een droomster was evenals haar vader. Ze was blij, dat 't meisje nu veilig was in de hoeve, die spoedig de hunne zou zijn - Gode zij dank - en in een plotselinge drift deed ze zich neervallen voor 't Christusbeeld: 'Onze Vader in den Hemel!'

De storm bleef wassen. Door 't rookgat boven den haard kwam de wind naar binnen waaien. Alkwert sloot 't luik; en de hoeve vulde zich met walm, waarin Marfa kuchend stamelde: 'Uw koninkrijk kome!'

Een windslag dreunde tegen de deur, die openwaaiend als een vuurmuil regen en bladeren braakte; en gesloten zijnde de hengsels deed knarsen, alsof buiten een wolf 't hout stuk beet.

De storm omhelsde de hoeve; en in zijn zuchten zuchtte Marfa, zich naar omhoog wringend: 'Verlos ons van den booze en breng ons niet in verzoeking!'

Maar de regen geeselde 't dak met eentonig gekletter, waarboven de donder kwam en ging met een statig gedreun.

Wakend bij den haard, 't hoofd naar omlaag - naar omhoog als 't lichtte - telden ze de tijdruimte tusschen bliksem en donder, die zwakker en zwakker in de verte weergalmde. De wind bedaarde. De regen kwam dreinend neer. 't Was voorbij. Nu konden ze gaan slapen.

In de bedstee geklommen, liet Gonda zich neervallen op den rug, onbewegelijk als een doode.

Den volgenden morgen stond Marfa aan haar bed. Ze riep en schudde haar. Eindelijk opende ze de oogen. Ze was ziek. Haar wangen gloeiden.

Marfa maakte haastig een toovermiddel, een geheim van haar moeder geërfd; en Gonda dronk den bitteren drank en plengde aan de Nornen. Maar 't baatte niet. Gloeiend, bevend, machteloos, om op te staan wees ze - dáár - dáár - telkens zag ze Irmenlo in den schemer wijken.

Marfa ging en kwam en riep Alkwert, die stil voor zich heen weende. Hij was al bang geweest.

Maar ze schreeuwde: 'Droomer, gauw naarden kerkheer. Booze geesten; koorts. Hij kan helpen - hij - met de liefde, met de wonderdingen Gods!'

Hijgend kwam de priester aanloopen in den wind van zijn pij. Hijgend viel hij neer, 't gelaat tegen den grond; en naar den hemel: 'Heilige Vader, Heilige Zoon, Heilige Geest, Heilige Apostelen, alle Heiligen in den Hemel, genade voor de verdorven ziel!'

En Marfa viel neer. Er was een gehijg van groote woorden en een geprevel, als de vlucht eener beek.

De kerkheer stond op. Hij opende een zwart glimmend kastje met zilveren randen; en de bedstee naderend, zag hij op Gonda neer met plechtige gebaren van afgrijzen.

Marfa merkte op, dat 't toch de eik van een goeden geest was, waaronder Gonda gezeten had.

Maar Placidus stoof naar haar toe: 'Goede gees-

ten in Irmenlo, Irmenlo, 't paradijs van duivels, die godvruchtigen kwelden evenals haar, die daar zoo jammerlijk neerlag!

En zich tot de zieke wendend, vroeg hij, of ze berouw had, of ze lijf en ziel niet verkocht had aan duivels?

De betuiging harer onschuld aangehoord, nam hij uit 't kastje een stuk hout, een stuk van 't kruis van Christus, dat wonderen deed, dat de macht van den Satan vernietigde, en hij legde 't op haar onrustig bewogen borst.

De wangen in zwellenden harenovervloed fluisterde ze: 'Onze Vader in den Hemel' naar des priesters handen, die zweefden met vingergebibber in den schemer der bedstee onder een geheimzinnig geprevel van latijnsche woorden, wegstervend met 't stervend gefluister der zieke.

En dan nam hij een kruis in de hand, terwijl zijn starre blikken de leege ruimte vervolgden.

'Satan, wijk, Christus volgt u!' Zijn gelaat verwong zich tot een pijnlijk zegevierend gelach als 't gelach van een vrouwelijken weerwolf, die gedood wordt. Hij besprenkelde de bedstee met wijwater. Met Gods hulp zou 't gaan. 'Bidt,' wendde hij zich tot de anderen.

'Bidt, bidt,' en hij ging heen, zooals hij gekomen was, als een stormwind.

Vier nachten later zat Gonda buiten. Luchtigzwak in 't gesuis van den zomer, lichtte ze 't hoofd op, herlevend in 't zonlicht. Met een kinderlijke

beweging nam ze bloemen van haar schoot, hield ze een voor een in de hoogte; en riep tot haar moeder, die in den moestuin werkte:

‘Hoe lang ben ik ziek geweest?’

‘Vier bange, bange dagen en nachten!’

De bloemen vielen uit haar handen. Vier nachten!

Ze boog 't hoofd. De haren weifelden over haar schouders. Was ze dan alles vergeten? Als een droom nevelde 't op. Ze bracht de handen aan 't hoofd; en starend naar Irmenlo, voelde ze 't terugkeeren - de roep naar 't leven, naar de smart, naar den eik. Woonfred wachtte. En op de bloemen stappend, sprong ze op, en ging heen.

Maar een kreet van Marfa deed haar stilstaan. Altijd eigenzinnig. Ze moest rusten. Ze was zwak. Zie, de koorts komt terug, ga zitten?’

Met een zucht zette ze zich neer. Hij had haar vergeten. En nu moest ze wachten, wat de dagen brachten, de dagen, die kropen als nachten met telkens terugkeerende angsten en zorgen. Vroeger was ze bang geweest. Nu kende ze 't woud, waarin ze in gedachten geleefd had met Woonfred. Nu was ze gewoon aan zijn heerschzuchtig-zware gebaren, aan de kracht zijner woorden, aan 't leven in de hutten, aan 't leven in 't woud. 't Was haar, alsof ze er altijd geleefd had. En nu moest ze in Irmenlo blijven, de handen leeg, 't hoofd vol zorgen voor den veertienden dag, die langzaam naderde.

Den laatsten morgen kleepte ze zich in 't frie-

sche witwollen gewaad, en den gestikten gordel gespend, ging ze achter de hoeve wachten, terwijl Alkwert en Marfa voor zaten, den blik naar de vlakte. Waar bleven ze? Dáár, achter die olmen - door 't koren - kwamen ze in hun tragen gang. Dáár naderden ze, de kerkheer in zijn lang wit gewaad en achter hem de getuigen, twee aan twee, in grasgroene, korenbloemblauwe en vuurroode lijfrokken en mantels, een kleurengeschetter door de bedeesde natuur.

Langzaam statig betraden ze den bijvang. De fijn leeren schoeisels meden den modder. Tusschen de mantelslippen zilversterden de gordels; en de haren waren over de schouders als pels.

De priester reikte Alkwert en Marfa de hand; en allen betraden de hoeve, waar de zetels gereed stonden en de drinkhorens, in brons gevat.

Neergezeten, dronken ze en wachtten in plechtig zwijgen, de armen over de zetelleuning, de door kleurige banden kruiselings omwonden beenen over elkaar.

De kerkheer stond op en met een deftig gebaar: 'Ik ben naar hier gezonden door Warnef van de Grootte Hoeve. En dezen, zijn vrienden, allen vrijgeërfd in de marke, vergezellen mij, om te getuigen van uw antwoord. Luister!'

'Warnef beroemt zich op zes geslachten, voorvaderen, die woord en zwaard steeds gereed hadden voor een eerlijke zaak. En hij zelf, in heel Felua bekend om zijn vroomheid, dapperheid en

rijkdom... Wie in Irmenio blijft langer in de kerk, in den strijd, bij den beker? Wie in Irmenio heeft betere hoeven, graziger weiden en vetter vee?

Waar hij staat en gaat, is hij geëerd - en onlangs voorbij deze hoeve gaande, overdacht hij, dat Alkwert, hoewel vreemdeling, een Sakser is en een Sakser, die de voorvaderen telt bij zeventallen. En hij sprak tot zichzelf: 'Waarom zal de weduwnaar langer treuren? Waarom zal de Groote Hoeve zonder huisvrouw zijn?' Hij peinsde over de meisjes in Irmenio, maar geen van haar vond hij goed. Toen ontmoette zijn blik uw dochter. En hij kwam tot mij en sprak: 'Kerkheer, wees gij mijn bruidswerver en vraag, of Alkwert mij zijn dochter wil geven. Zijn stal en zijn brouwhuis zullen voorzien, zijn geldbuidel gevuld worden. En nu sta ik hier met de getuigen en wacht op uw antwoord.'

Alkwert, de hand op 't hart, 't hoofd naar den priester, betuigde, dat 't een eer voor hem was, dat hij zich niet bezorgd maakte over den bruidskoop. Warnefs grootheid was bekend.

De kerkheer wendde zich veelbeteekenend tot de getuigen, die knikten en in koor riepen: 'We hebben 't gehoord!'

Nogmaals werden de drinkhorens gevuld en geleegd; en bruidswerver en getuigen gingen heen, twee aan twee, de vlakte verontrustend in veelkleurige bochten.

Den volgenden morgen trad Warnef met vluggen stap de zaal zijner hoeve binnen. Hij zette

zich neer op een der hoogzetels tegenover de nis, waar een Christus kruiste over de Wodanbeeldjes, wier vormen onbeholpen botten uit 't ruwe hout. Hij peinsde. Roestig roode haren krulden langs zijn slapen. 'Gunstig antwoord,' sprak hij in zich zelf. En een glimlach schemerde in zijn roestigen baard.

Ongeduldig stond hij op en in een hoge houding keek hij van de fluweelig bruinberookte, met zegeteekenen behangen wanden naar de Wodanbeelden, die, in de hoeve geboren, altijd geluk hadden gebracht.

'Altijd geluk,' prevelde hij, en de zaal op en neer loopend, wendde hij zich om, alsof hij tot iemand sprak. Hij wilde niet langer wachten. Zelf zou hij 't antwoord van haar gelaat lezen en juichen en hoogtijd vieren. Hij kromde den rug; en de vuisten nijpend, staarde hij voor zich heen met doordringende blikken. Hij zag haar weer leunen tegen de hoeve en bij zijn komst 't gelaat afwenden. 'Gonda!' Met beide handen drong hij de deur van zijn slaapvertrek open, waar hij zich kleepte in een zilver gezoomd gewaad, waar hij de saks omgordde, welks gevest belegd was met zilveren kruisen.

Met zwaren stap verliet hij de hoeve. Een nieuwe mantel gleed nijdig-geel over zijn schouders. Om zijn hals hing een purperen lint, waaraan een groene steen bengelde, een zegesteen met talloze vlakken, talloze zonnen, zonnen van zegen, dien hij overal meedroeg. Iedereen kon 't zien. En die gedachte gaf hem zelfvertrouwen.

Luidruchtig begroette hij de mensen, die hem nastaalden, elkaar 't rijke gewaad wijzend, dat flauwer en flauwer, verdween op 't pad naar Alkwerts hoeve.

‘Hallo!’

Alkwert en Marfa kwamen uit den bijvang en noodden Warnef, die zich neerzette, omslachtig de plooien van zijn mantel schikkend, en Alkwert, die tegenover hem zat, gewichtig aanziende, 't gunstige antwoord begon te loven. Al was Alkwert geen man van de saks, hij was geleerd. Hij kende des Keizers voorschriften en wist ze uit te voeren. En Gonda - een goede huishoudster - was schoon. Ze zou hem schoone kinderen geven.

Alkwert bevestigde met enkele woorden, met goedige knikken. In de rimpels van zijn baardeloos gelaat nestelden zich glimlachjes, die zijn schrale lippen deden beven, alsof hij meer wilde zeggen, en dan keek hij naar zijn vrouw, die achter hem staande, met een glimglans van genoeg Warnefs rede volgde, woord voor woord. Hij beloofde een rechtvaardig echtgenoot te zijn. Hij hield er niet van, de vrouw na te gaan in haar werken en weven. Met den sleutelring gaf hij macht.

Plotseling brak hij zijn woorden af.

Weifelend haalde hij een buidel te voorschijn en bood hem Alkwert aan. Zie, een geschenk van tien zilveren schellingen, honderdtwintig gangbare denariën, onlangs gemunt in de munt te Dorestad, een som, waarmede men een groote hoeve kon

koopen. Ja, hij wist 't. Alkwert was den priester vijf schellingen schuldig en dan hield hij er vijf over voor zich zelf. De priester had er ook wol bij gesponnen. Vier schellingen had hij ontvangen en graan en bier en nog meer.

Alkwert en Marfa betuigden hun dank in gebroken uitroepen. Ze schudden hem de hand en schudden ze nog eens. 't Was eigenlijk te veel.

Maar Warnef keek wantrouwend van den een naar den ander. Al had hij een gunstig antwoord ontvangen - hij wilde 't ook van Gonda zelf hooren. Ongaarne zou hij een meisje huwen tegen haar wil. 't Gaf aanleiding tot bedrog en oneenigheid. Vrouwelijke kronkeltaal had hij altijd gevreesd.

Marfa vloog naar de deur en riep Gonda, die schuchter binnentrad in 't melkwitte gewaad, dat haar bewegingen verzachtte.

Ze reikte Warnef de hand en boog 't hoofd in een weerlooze houding. En terwijl hij sprak, voelde ze in haar hoofd een suizend gestroom, waarin ze haar naam hoorde voorbij gaan: 'Gonda, Gonda,' een ver geluid als een stem, die verdrinkt in meergeruisch. Haar gedachten verwarden zich. Haar handen beefden; en toen hij vroeg, of ze zijn vrouw wilde worden, werd ze rood, werd ze bleek. Haar lippen openden zich, trachtten te spreken. Maar altijd hoorde ze: 'Gonda, Gonda,' alsof iemand achter haar riep en wenkte, wenkte met breede gebaren. Ze durfde niet omkijken; en over Warnefs schouders heenziende, voelde ze een stoot in den rug.

Met een kreet wendde ze zich om en voor Marfa staande, die door zwart gebrokkelde tanden haar iets toesnauwde en driftig haar pols greep, rukte ze zich los en liep weg, de handen voor zich uit, alsof ze een spook ontvluchtte.

Met loggen blik zag Warnef haar na. Verwonderd keek hij rond; en zich naar Alkwert wendend, die hem schuw ontweek, schokte hij op. Zijn oogen lichtten. Zijn lippen zwollen. Hij greep naar 't gevest zijner saks.... 'Bedrieger!'

Maar schielijk plaatste Marfa zich voor hem en vertelde, dat Gonda ziek was geweest. Iedereen wist 't, hij moest 't maar vragen aan den priester, die haar genezen had.

Snel bewoog ze de handen voor zijn gelaat en deed de woorden ratelen. Hij zelf was er de schuld van. Toen Gonda gehoord had van de bruidswerving, was ze zoo blij geweest, zoo blij, dat ze onder den eik was gaan droomen over liefde en geluk, zooals de meisjes dat gewoon zijn.

En ziende, dat Warnef rustiger werd, leunde ze met den arm op zijn schouder. Zachter ging ze voort: Ze bleef zoo lang zitten onder den eik - en 't onweerde. Den volgenden dag was ze ziek. En nu kon ze geen spa optillen. Ze was nog zoo zwak. Hij moest maar geduld hebben - nog twee nachten - dan zou ze sterker zijn en duidelijk antwoorden.

Allengs verloor Warnef zijn gespannen houding. Ontevreden keek hij voor zich. En toen Marfa hem

vragend aanzag, ging hij heen: 'Hij zou wel terugkomen.'

Marfa zocht Gonda, die achter de hoeve zat. Bezorgd keek ze haar aan en streekte haar haren:

'Je bent bang voor Warnef?'

'Laat me alleen,' antwoordde ze; en ze bleef zitten, moedeloos, krachteloos. Zich even bewegend, voelde ze de droefheid ontwaken. Maar ze moest vergeten. Ze stond op en maakte zich gereed voor den arbeid.

Telkens zonken haar handen. Uren lang tuurde ze naar 't zelfde voorwerp, onbeweeglijk, zelfvergeten, totdat haar oogen vochtig werden.

III.

Warnef kwam terug. Hij bepaalde den dag der verloving over twintig nachten. Gonda was nog zwak en neerslachtig. En hij wilde van dien dag een dag van uitbundige vreugde maken. Dikwijls kwam hij Marfa bezoeken, om te raadplegen over de toebereidselen of om Gonda mee te nemen.

Ze liepen dan samen achter de Grootte Hoeve, waar 't levendig was van 't gezwaai en gezwoeg van eigenhoorigen en lijfeigenen, verspreid tusschen de lage huizen van hout en heiplaggen. Hijgend omringden ze zware lasten, die opgetild werden onder vloeken, kreunend achter een wreede glinstering van tanden-op-elkaar. Langzaam gingen ze voort, de sidderende lijven, de naar steun zoekende beenen.

Warnef hitste ze even aan en liep met Gonda voorbij. Ze bezochten 't brouwhuis, waar 't bier gebrouwen werd in reusachtige ketels. En hij proefde en roemde den drank en bood Gonda den beker.

Buiten - tegen 't roetig-zwarte kookhuis leunden balken en planken, waaronder Warnef ging

kijken met een nieuwsgierigen lach. ‘Luiards, dagdieven,’ sloeg hij met een stok tegen 't hout, vanwaar mannelijke en vrouwelijke lijfeigenen uitkropen. ‘Wellustige honden,’ dreigde hij met den stok; en naar Gonda lachend: ‘Ze hebben gelijk. Ze bezorgen me lijfeigenen,’ sprong hij met gemaakte vlugheid over boomstronken, verloren tusschen blonde timmerhoutskrullen, die bloosden in de zon, terwijl andere lijfeigenen zich kromden met wijde gapingen van 't lachen.

Van uit 't vrouwenhuis kwam een slepend droef zingen.

Ze gingen naar binnen. Hun voeten verdwenen in de wol, wolkend tegen vrouwen en meisjes, die aan 't spinnewiel traptten of vlas hekelden. En Gonda boog zich over den weefstoel, waar de gekleurde draden gespannen, kunstig geweven werden tot beelden en teekens.

De kamer verlatende, ijverde Warnef, dat een huisvrouw alles moest weten, wat er verbruikt en verbrouwen, gewasschen en geweven werd, want lijfeigenen waren bedriegers en dieven.

In 't voorbijgaan stonden ze stil voor den handmolen en keken, hoe de steenen over elkaar gewenteld werden door zwaar geschofte vrouwen, terwijl anderen 't meel opvingen in een kist.

Droomerig staarde Gonda voor zich, opschrikkend bij de gekscherende woorden van Warnef, die de vrouwen aanwijzingen gaf. Ze stapte ongeduldig heen en weer. Ze zuchtte. Achter den moes-

tuin donkerde 't woud. En met een kleine stem telkens manend, verder te gaan, bleef ze achter hem dralen, totdat hij wegliep, haar meenemend naar 't stalhuis, 't beste wat hij bezat. Zonder te luisteren naar haar bezwaren dook hij onder den buik der paarden, klopte ze op den hals en sprak ze aan met vertrouwelijke woorden. Zijn vingers verdwenen in de lendenen der runderen. En dan kwam hij naast haar staan en roemde de beesten, den lust zijner oogen.

De vettig zoete lucht, 't loome loeien der koeien, 't ééntoonige verwekte bij haar eentoonig-droeve gedachten. Ze wilde heengaan; en wachtend met gehoorzame blikken en knikken, wanneer hij haar goedkeuring vroeg over dit of dat beest, keek ze naar zijn schoenen, die bevuild waren met mest.

Dronken van de stallucht kwam hij buiten, over de grove lippen dierennamen, waarop hij trotsch kon zijn. In heel Felua waren geen betere paarden. Over een jaar zou 't stalhuis vergroot worden. Ze zou 't zien. Maar nu moest ze in de zaal uitrusten. Hij duwde haar voort.

Ze zetten zich neer op de hoogzetels. 'Een beker bier,' keek hij haar vragend aan. 'k Ben warm.'

'Zure hui is dan beter. Hallo!' wenkte hij een lijfeigene en zond hem om een kan. Hij had liever zijn dubbel bier.

En toen de lijfeigene terugkwam, zwaaide Warnef overmoedig de kan boven 't hoofd.

Een slanke boogstraal welde, spartelde in den groenglazen beker, waaruit men gewoon was, de van paardenbloemen bereide hui te drinken.

Turend naar de lijfeigenen, die in en uit draafden met schuwe blikken naar de hoogzetels, riep hij van tijd tot tijd er een aan.

In een groote hoeve moest men alles weten, hoeveel brooden dagelijks gebakken werden, hoeveel haver noodig was voor de paarden en 't brood der lijfeigenen, die vraten als wolven.

Langzaam knikte ze. Ze zou 't wel leeren. Door de achterdeur kwam 't bedrijvige leven naar binnen, vaag door elkaar, roepen en hameren, verdoofd door slagen van vallende planken, telkens terugkeerend gehak. Hier zou ze altijd leven, van de hoeve over de werkplaats naar den moestuin en terug; jagend, scheldend, den vervelend rammelenden sleutelbos in de hand en aan haar zij den man, die weer begon te spreken over 't vee. Veertien nachten na Wodansdag zou hij naar Utrecht gaan, om paarden te koopen. Hij zou haar niet vergeten en iets meebrengen van de Neude, waar de kooplieden kwamen uit de verste oorden, een armband bij voorbeeld of een zilveren mantelgesp, zooals de jonkvrouwen droegen. Hij zou haar mooi maken, zoo mooi als 't Mariabeeld in de St. Salvatorkerk te Utrecht.

In den ijver van zijn spreken kwam een wending, een weifeling, een verdwaling der woorden. Verlegen boog hij 't hoofd en zocht naar haar blik-

ken. ‘Waarom kijkt ge me nooit aan,’ kwam 't zacht van zijn lippen.

Ze voelde in haar hals 't broeien van zijn adem, waarin een mestlucht opwasemde. Even drukte ze de armen tegen 't lijf, zich oprichtend met een blik van weerzin, dien ze snel bedwong: 'k Ben 't niet gewoon!’

Zijn zelfbeheersching kwam terug. Hij lachte. Die doorns der maagdelijkheid had hij liever dan 't eeuwig verlangen. 't Prikkelde. 't Deed geen zeer. En in overmoed beloofde hij haar voorrechten en geschenken, zooals nog nimmer een vrouw in Irmenlo ze ontvangen had.

Ze antwoordde niet. Ontwijkende woorden maakten hem vroolijk en edelmoedig. Ze voelde zich als een kind in 't hol van een beer, die met haar speelde.

Maar hij sprak door op vaderlijk gemoedelijken toon:

‘Heb ik een vrouw lief, dan neem ik haar, alsof 't gepraat me iets aangaat. 't Gemompel waart rond, dat ge een weerwolf zijt, omdat ge 's avonds onder den eik hebt gezeten. Zoo'n onzin. Maar toch - de wenkbrouwen fronsen op zoo'n eigenaardige, heimelijke wijze is 't kenteeken van den weerwolf. De menschen zijn boos.’

Haar lippen trokken spotachtig. En toen hij haar vragend aanzag, gaf ze een voorwendsel, dat ze naar huis moest terugkeeren en ging groetend heen.

Buiten het erf gekomen, dacht ze aan zijn ruwe,

plotseling uitvallende gebaren, aan zijn vetten schaterlach, die zoo zeer deed. Ze schudde de stof van haar gewaad. Even omkijkend, hief ze 't hoofd op, alsof ze haar gedachten wilde afschudden, en dan haastte ze zich met losse bewegingen, vrij en blij, dat ze, verder en verder van hem, droomen kon van 't woudleven, dat ze nimmer bereiken zou. De heidenen woonden ver. De woudpaden waren voor haar ontoegankelijk. En over veertien nachten verloving. Haar tred vertraagde. Ze voelde zich zoo bedroefd en verlaten. In haar smart deinden weemoedgolfjes, die haar hoofd deden zinken. Ze zou in Irmenlo een vreemdelinge blijven. Als een reiziger, die verdwaald in 't woud, de boomen voorbijgaat met troosteloos zoeken - zou ze de menschen voorbijgaan en zoeken - naar wat? Wrevelig keek ze op. Alle hoop was weg. Ze zou sterven.

En neerziende op de beek, die aan haar voeten wegvlood, zag ze aan den oever haar doorweekt lijk, omringd door nieuwsgierigen, die 't wegdroegen en begroeven in ongewijde aarde, door iedereen ontweken met credo's en kruisteekenen. Ze rilde. Liever smart dan den dood, vanwaar ze de wegen niet kende.

Dolend tusschen zwarte gedachten, keek ze nu en dan op, de over 't pad hangende takken werend, toen ze den mantel van een heiden door de struiken zag kleuren. Ze wilde wegsnellen. Maar de heiden naderde: 'Woonfred, de priester, laat

zeggen, dat hij onder den eik wacht. Ge zoudt 't wel weten.'

Verbleekend staarde ze hem aan. Ze wilde spreken. Driftig bewoog zich haar hand, maar de woorden kwamen niet. Haar lippen beefden, stamelden: 'Ik kom, ik kom!'

De heiden verdween in 't ruischen der struiken En zij bleef verschrikt staan, alsof ze de boodschap niet begreep.

Maar dan slaakte ze een kreet en liep weg, sneller en sneller. Irmenlo week, boomen en struiken wuifden in 't voorbijgaan. 'Eindelijk, eindelijk,' rende hijgde ze naar den eik, waaronder Woonfred wachtte.

Toen hij haar zag, lichtte hij zijn stammige gestalte van den boom. Zwijgend ging hij voor onder hooge woudgewelven, gedragen door bultige stammen en takken, die door de bladeren gingen als zwarte aderen. Over den grond kropen kruiden en slingerewassen, bespat met zonnevlekken, een eindeloos bed, waar varens roestige armen uitspreidden.

Gonda drukte de armen tegen de borst. Een gevoel van weelde welde in haar op. Ze had 't bereikt, 't geheimzinnige leven, waar 't suisde, alsof 't gewaad van een God over de boomtoppen sleepte.

En dan boog ze 't hoofd. Waakzaam-schuw volgde ze Woonfreds bewegingen, telkens meenende zijn stem te hooren. Smakte een doode tak tegen den grond, dan schrok ze op. Deed hij een zijdelingschen stap, dan week ze, zich klein en verlegen voelend.

Op de hei glommen de door dwergstruiken omhaarde plassen. Woonfred keerde zich plotseling om, bukte zich en met een langzaam gebrom deed hij 't hoofd tusschen de schouders zinken. Onwillekeurig greep hij naar 't gevest zijner saks. Maar hij zag en hoorde niets.

Gonda durfde niet vragen. Gedwee volgde ze hem naar de overzij van de hei, naar 't woud, waar tusschen beuken, berken, zwart en zilver, en sparrestammen in rood-omschorsing rezen.

Snel liepen ze voort over gaten, stoppels en heuvels, bergop, bergaf.

In 't andere woud lagen dorre bladeren, een verre deining, waarboven enkele grashalmen lekten. Door de open plekken drong 't licht en brak in breede sidderstralen den nevel, die als dauw bleef liggen. Haar vingers waren klam, haar adem zwaar. In haar zwaren gang zag ze naar boomen, die zweetten in hun glibberig slanke rijzing. Langs de stammen straalde 't vocht over slijmige, goudgele zwammen. Ze huiverde in de stilte, afgemeten door getik van druppels, die op haar hoofd en handen vielen als warme tranen. 't Grijs gedommel was om haar heen als een benauwende droom. Ze was begeerig naar licht en lucht. Ze wilde leven. En Woonfred niet ziende, snelde ze voort. Maar haar voeten verdwenen in 't moer. 'Priester, priester!' jaagde ze haar stem door 't woud. En grijpend naar een tak wachtte ze, totdat hij haar hielp.

Hij voelde haar warme armen om zijn nek. Zijn

lippen openden zich. Hij wist niet, wat 't was. 't Maakte hem week en verlegen. En met afgewend gelaat maande hij, voorzichtig te zijn. 't Pad was moeielijk te vinden.

De voeten zonken in de sijpelende modder, een zacht moerasgeween, dat hen overal vergezelde.

Maar allengs werd 't wijder om hen heen. 't Zonlicht verguldde de nevels, wier tinten in de schaduw naar rookerig geel en naar avondrood zweemden.

En toen ze op 't zand kwamen, spreidde Gonda de armen in 't zonlicht. In de verte vluchtten roomkleurige zandheuvelds langs den matblauwen hemel, en droegen doode sparren de takken als opgeheven heksenarmen, terwijl zandwolkjes kwamen aansuizelen, voorbijgaande met een fijn geschuur.

Gonda werd moe. Ze sleepte zich voort.

Op een hoogte zetten ze zich neer onder een verdorden spar. De zon in den rug, keken ze naar 't woud, donkere brokken tusschen bleeke bergen, naar 't schaduwgeraamte van den boom, dat langs de helling warrelde. Gonda voelde zich beklemd. Ze wist niet, wat de toekomst was. Ze kon 't niet raden. Telkens wilde ze vragen. Maar telkens zonken haar armen; en haar vingers speelden met zand, dat in beekjes wegsnelde.

Onverwachts viel zijn zware hand op haar schouder. 'Hier vrijheid, ginds verdrukking!' sprak hij. En een ruig gelach wit-glinsterde door zijn baard. Zijn lichaam schudde. Bemoedigend knikte hij haar toe.

Maar ze klaagde even. 'Ik Heb lang gewacht!'

Hij bracht de hand aan 't hoofd. 'Ik vergat 't, te zeggen. Voor tien nachten was ik op weg naar den eik. Maar ik stuitte op raven, die onrustig de vleugels uitsloegen en krasten - raven zijn booze teekenen, maar den bloedman van Wodan waarschuwen ze voor gevaar. Daarom wachtte ik!'

Zijn woorden afbrekend, stond hij op en ging verder. Ze kwamen in een woud van armoedige dennen, wankelend in 't moer, waardoor een weg van boomstammen ging, eertijds door Romeinen aangelegd en door heidenpriesters onderhouden.

't Kunstmatige pad zwiepte in 't modderige water, dat aan hun voeten loerend, zuchtte en zoog en tusschen de dwars gelegde stammen luchtbellens loosde en kolkjes deed wervelen. 't Spartelde tegen hen op. 'We zijn er gauw!' schreeuwde hij.

Gonda volgde hem stap voor stap. Haar bovenlijf wiegde op de maat der uitgestoken armen. Angstig keek ze naar omlaag.

Ze wankelde en Woonfreds schouder grijpend, wachtte ze. Haar voeten zochten naar steun. En dan liepen ze verder met een behoedzamen stap, die de geelgroene vlakte deed sidderen.

't Woud werd dichter. De boomen rezen slank en sterk. Ze verlieten 't houten pad en kwamen op 't woudplein, een ronde vlakte, waar in 't midden de priesterlijke hut van ruwe, hoog uitstekende stammen stond.

Ze gingen naar binnen.

Langs de schemerende wanden schaduwden vachten, die een wilde-dieren-lucht verspreidden. In de hoeken lagen huisraad en wapens door elkaar tot vage hoopen. En in het licht der open deur glinsterden waterdruppels in spinnewebbedden tussen wapens, kruiselings boven de bank, waarop Woonfred en Gonda zich neerzetten.

Woonfred nam stukken hout, wreef ze tegen elkaar en in de snelheid der wrijving smolten ze tot een en deden rook en vlam ontsnappen. Hij maakte 't haardvuur aan. Begeerig schepte hij brei uit een ketel, Gonda aanstootend, om zijn voorbeeld te volgen. Maar ze wilde wachten. De brei was nog koud.

Verzadigd ging hij naar buiten, zich neerlegend, 't hoofd tegen een grooten steen. Zijn armen zonken. Hij kon een vrouw wel gebruiken, peinsde hij, lang genoeg had hij alleen geleefd in de armoedige hut.

Vroeger, als knaap toen zijn vader nog leefde - en heerschte over priesters en tempeldienaars - had hij wondergrootsche tijden gekend. Maar de machtige hoeven, de voorraadhuizen en stallen, waaruit 't heilige vee gedreven werd naar de heilige weiden, werden later onder vreugdegeschetter en geschreeuw der vijanden verbrand. Hij had de priesters zien werpen in de brandende hoeven, hun knieën zien knikken, hun armen de vlammen zien weren, die, de haren bereikt, hoog opgegaan waren boven hun zinkende lijven.

Zijn lippen beefden onverstaanbare woorden. Hij wroette met de handen in de aarde als een lijfeigene, die gepijnigd werd.

Daarna hadden de Frankische overheerschers hem meegenomen naar Irmenlo, waar hij geoefend werd in de krijgskunst, om hem 't priester-woorden onmogelijk te maken.

Menigmaal had hij zijn leermeester gebeten. Zijn haat tegen de Christenen had de jaren vergezeld en was geworden tot stille woede, aangewakkerd door Irmenloërs, die den priesterlijken telg naderden met heimelijke woorden, klachten en aansporingen tot wraak. En op den weerbaarheidsdag, toen hij voor 't eerst wapens mocht dragen, had hij een ontembare kracht door zijn arm voelen gaan. Als Wodan de speer velde, was 't dan zijn priester verboden?

Lachend om dwaze menselijke begrippen, had hij de saks vaster in de vuist geklemd; en mannen om zich heen verzameld, was hij naar de heilige wouden gegaan, waar ze de priesterlijke hut en den tempel gebouwd hadden.

Tot dusver had hij Irmenlo ontzien als een heilige plaats. Thans echter wilde ze hem dwingen tot den nieuwen godsdienst. Zijn gelaat werd rood. Maar hij sloeg zijn vuist door de lucht. Hij had een vrouw uit Irmenlo meegenomen.

En opstaande ging hij naar Gonda, die in de hut zat, verbijsterd van den tocht door 't woud. Ze kon haar zich-zelf-zijn niet vinden.

Als meegevoerd door den wind, nu eens hier dan daar, zonder wil, zonder kracht, volgde ze Woonfred over 't woudplein, waar achter de hut de tempel rees, een aarden heuvel, wiens platte top bedekt was door een steen. Om den heuvel kringde een gracht, waardoor een dam ging, om 't heiligdom te bereiken. Ze gingen langs de loofhutten, overdekt door looveren daken. En door de wanden van wijd van elkaar staande, spichtige stammen zagen ze houten tafels en banken, waaraan offeraars gewoon waren te drinken ter eere der Goden.

In haar vrees voor de toekomst wilde ze soms vragen, maar haar blikken stuitten op zijn staalblauwe oogen, waarover de wenkbrauwen welfden als gouden borstels. Ze voelde behoefte zich te klampen aan een mensch, woorden van opbeuring en beloften te hooren. Maar hij sprak niet. Hij deed alsof zij er niet was.

En in zijn schaduw loopend, kwam ze langs 't woud, dat 't plein omhelsde met een grijs-eentonig ruischen. 't Was haar, alsof de wereld hier eindigde. Ze richtte 't hoofd op. Haar wanhoop werd moed. Haar oogen zochten naar een weg om te vluchten. Maar 't gewarrel der struiken ziende kwijnen, verdwijnen in den schemer der boomen, voelde ze haar machteloosheid terugkeeren.

Lankmoedig volgde ze hem naar de hut, waar de stilte als een spin haar web om hen heen spon. Telkens trachtte ze te spreken, woorden bedenkend, die in hun wording smoorden. Ze was bang

zijn stem te wekken. Ze durfde zich niet bewegen. En toen hij opstond, om hout in den haard te werpen, zag ze de vlammen streelen en likken en den gloed over Woonfred gaan, die zijdelings keek als een gevangene, zinnend over pogingen tot vluchten.

Plotseling hoorden ze een geroep. Woonfred sprong op: 'Een Irmenloër!' Hij duwde Gonda in een hoek en ging naar buiten, de deuropening dekkend met zijn lichaam.

En toen hij Brunar zag naderen - hij herkende hem aan zijn geelblonden ringbaard, aan zijn slappe haren - vloekte hij. Een Christen! Maar hij wilde geen vijanden maken. Gelaten strekte hij den arm uit: 'Heil!'

Brunar naderde deemoedig. Hij wierp zich op den grond:

'Help, mijn geld, mijn goederen!' Zijn stem verwrong zich tot een bevend gehuil. Zijn hoofd knikte: 'Genade!'

Zijn lichaam schokte. Hij trachtte de handen op te heffen. Maar de smart teisterde. Ze vielen neer: 'Genade, genade!'

Over Woonfreds gelaat kwam een glimlach van verachting. Hij stiet den voet in zijn zij: 'Sta op, doe niet als een kind!'

Brunar stond op en met een zuchtend gesteen: 'Ik weet nu, wie de macht en de heerlijkheid heeft. Alle dagen zocht ik, maar vond u nergens.'

'Ge weet zeker niet, wat iedereen weet, dat we met Irmenlo breken.'

‘Ik weet niets, want koorts en angst pijnigen me, alsof de duivel in mijn lijf is. O, de kerkheer, de kerkheer!’

‘Vertel!’

‘Ge weet wel, priester, dat ik Warmers dochter tot vrouw en met haar een kleinen bruidsschat kreeg. Maar Warmer beloofde onder getuigen, dat na zijn dood al zijn goederen aan mij zouden komen.

Nu naderde die tijd. Warmers handen beefden. Hij sprak over dood en verschrikkingen hiernamaals. En ik verheugde mij, want de man is gierig. Hij geeft noch aan de armen, noch aan mij, die haverbrood der lijfeigenen moet eten.

Voor ongeveer acht nachten zag ik, dat hij telkens naar den kerkheer liep. Hij was rusteloos. Hij was bang voor den dood. En de kerkheer dreigde met pijnen der hel, waar hij evenals de heidenen en hun priester naar de vlammen gezweept zou worden, waar hij aan de galg zou spartelen, totdat zijn lichaamsdeelen, deel voor deel gescheurd, naar alle hoeken der hel verspreid zouden worden tot in eeuwigen dage - toen heeft hij den kerkheer gebeden, gesmeekt. 't Hielp niet, als hij zijn goederen niet gaf aan de kerk - En hij heeft 't gedaan - O, nu ben ik een verloren man!’ Zijn stem stakte. Hij greep naar Woonfreds hand: ‘Help, help me aan mijn rechtmatig erfdeel. 'k Zal offeren. Ik heb nog een paard en een koe. Ik heb nog geld. Verdelg ze!’

Woonfred staarde naar 't woud, dat donkerde

tegen roodgele banen van den avondhemel. Hij haatte die klachten en de klagers ook. Maar ze kwamen uit Irmenlo. En hij sprak: 'Ik kan nu niets doen. Ik kan u ook niet in de hut brengen... Maar waarom heuldet ge met Christenen?'

'Priester, ik ben uitroeper bij de kerk en bode op de maalstede. Maar nu vertrouw ik ze niet meer, ik, verloren man...'

Woonfred, die den man als boodschapper van zijn beschermenden wil naar Irmenlo wilde terugzenden, riep hem toe:

'Wacht, wacht! kerken, kapellen zullen vermolmen, verkruijmen tot zand. Kruisen zullen branden.

Ga naar Irmenlo, en zegt: 'Wacht! De Godengarde glanst. De Goden leven.' En met bewogen stem: 'ga heen!'

Brunar vertrok; en Woonfred staarde hem na, getergd door gedachten, dat deze hem bedroog evenals de anderen.

Hij trad in de hut, waar hij met groote stappen heen en weer liep, 't hoofd naar omlaag, en naar omhoog den mantel los rukte. 'Brunar aast als een nachtvogel,' schreeuwde hij. In 't smeulende haardvuur stappend, liep hij telkens op Gonda af, die, in een hoek gedoken, zich tegen den wand drukte, gereed, om te schreeuwen.

En dan stond hij stil. Hij greep in zijn borst, scheurde den lijfrok onder een smartelijken schreeuw:

'Wodan, Wodan, zie de Christenen, die den Wo-

danpriester werpen met slijkwoorden, die de menschen dwingen te leven als luizen in steden en dorpen, waar de aarde, verdeeld in kleine stukken, gewond wordt door den ploeg.'

'Maar Wodan, ge rijdt nog! Ge zwaait nog de speer! En Donars moker doorklieft nog de wolken! Er zullen booze tijden komen. De hoeven zullen branden, de nachten dagen worden vanwege den gloed.'

Zich naast haar zettend, deed hij de tanden knarsen. Zijn oogappels verflauwden in 't wit der oogen, een schel en schuw geglans tegen den avond, die gloorde door de deuropening 'Irmenlo, Irmenlo!' De goden lieten hem alleen. En de harde gelaatstrekken, de wreed-weemoedige lijnen der lippen verdwenen. Hoe lang zou 't duren, 't eenzame leven, dat verder en verder week van 't leven in Irmenlo, waar de kracht-op-zich-zelf verdwaalde in een willenloos samendrijven als van runderen in de wei.

Zijn vuisten balden. Hij voelde den toorn weer in zijn hoofd als een onstuimige storm, die verblindt met vallende takken en wuivende bladeren. Hij klemde de handen aan de bank. Zijn lippen beefden. Erger nog waren de halfslachtigen, die 't werk der lijfeigenen en vrouwen deden, die geknield tusschen voren in de aarde wroetten met gierige blikken; en dan 't bemodderde hoofd oprichtend, den voorbijgaanden Christen-priester volgden met waakzaamkruiperige bewegingen, begeerig naar goederen, die geroofd waren.

Hij boog 't bovenlijf, en met een wassende stem vervloekte hij 't volk, dat zich verdrong in de kerk, dat zich wierp voor beelden en ze kuste en likte - vervloekte hij de vreemde priesters, die schijnsterken, die fluisterend over liefde, 't land beroerden en de saksische priesters verdreven, omdat ze meer gaven dan ijle lucht en ijdele woorden.

Gonda zat naast hem, in 't bleeke gelaat bleekende lippen, geloken van vrees. Met een stil gebeef lagen haar handen in den schoot. Maar als hij den arm ophief, rilde ze in een vaag en ver besef van schuld. Ze trachtte te denken. Maar haar gedachten bevroren in de kou van haar angst. Ze wachtte. Als hij rustig werd, zou ze smeeken om een blik, die verwarmde.

Maar toen de heilige haat hem deed opbruisen in woorden en wenken, wenken van wraak, toen hij den Christenen zonden verweet, hen vloekte, daagden weerspannige gedachten, die haar 't hoofd deden oprichten.

Zóó - als die Irmenloërs, was ze nooit geweest. Hij moest 't weten. En zoekend naar tegenspraak, hoorde ze de klachten voorbijgaan. Ze wilde spreken. Haar lippen openden zich. Maar de klanken werden verpletterd onder de kracht zijner stem, die haar willen steeds voortzweepte. Haar vingers warrelden. Haar lippen beefden, stamelden woorden, weeke vrouwenwoorden. God! Ze bedekte haar gelaat met de handen en met een kreet stortte ze zich neer: 'Ik ben niet zooals zij! Ik haat ze, ik haat ze!'

Ze boog 't hoofd. En terwijl de haren langs haar

wangen vielen als witwollen weefsels, bestoven met goud, strekte ze in blinden angst de handen naar hem op, om zijn toorn te weren.

Maar hij zag verwonderd op haar neer, langzaam sprekend, als ontwaakt uit een droom: 'Ik weet 't. Ge zijt goed!'

De toon zijner stem verraste haar. Hij zei, dat ze goed was. In een opwelling van nederige dankbaarheid nam ze zijn voeten en kuste ze en keek even op naar zijn gelaat. Nu had ze moed; met een sterke stem riep ze hem toe: 'Laat me niet alleen. Ik zal uw Goden eeren en u! O, ik haat ze, de Irmenloërs, ik haat ze!'

Hij maakte haar armen los en stond op, langzaam heen en weer loopend. De handen op den rug, keek hij wantrouwend neer op haar, die, voor de bank geknield, 't hoofd deed hangen.

Ze vergat alles om zich heen. In haar verbeelding zag ze 't verleden terugkeeren in snelle, heldere beelden - haar eerste gesprek met Woonfred aan 't Hornlosche woud - haar vruchteloos wachten onder den eik - de bruidswerving en de uren doorgebracht met Warnef - een leven van weifelen en vreezen, waartusschen ze 't wachten en smachten herkende als 't smachten naar Woonfred.

Ze voelde zich in een wolk van wellustige warmte. Onbewust, als sprak ze tot zich zelf, liet ze de woorden vallen: 'Laat me hier blijven en werken. Werken zal zoet zijn, want ik eer en vrees u', en met een flauw gefluister 'en heb u lief!'

Hij stond voor haar stil en kruiste de armen: ‘Wilt ge met me leven?’

Ze hief 't hoog roode gelaat naar hem op en knikte en zei, dat ze de lokken zou binden en hem overal volgen als een volgzame vrouw.

Weifelend schudde hij 't hoofd.

Maar toen hij haar naar omhoog zag verlangen met blikken, die zonken als verblind door de zon, toen hij haar deemoedig zag wachten, voelde hij een weeke golving onder den lijfrok, een geheimzinnig begeeren, dat hem even deed beven.

Hij zette zich neer, en sprak: ‘Mijn blikken zullen over u weiden als over een grooten schat. Maar niets kan ik geven, want ik ben als de beer, geweken in zijn hol, vervolgd en geschuwd. Zult ge me eeren, al brom ik in 't haardvuur over de schande der Goden, en al valt mijn vuist soms neer als de moker van Donar?’

In 't naluisteren zijner woorden huiverde zij even, alsof ze badend in den stroom, gekust en gekoesterd werd door golfjes. En dan tastte ze naar zijn handen. Haar bovenlijf rekte.

Haar woorden flinkerden naar hem op als splinters vuur uit den haard: ‘Sla me, dan zal ik hoogmoedig zijn op uw kracht. Scheld me, dan zal 'k 't hoofd buigen, want ik heb u lief, meer dan ik zeggen kan.’

Hij antwoordde niet, maar knikte met 't hoofd. En toen ze in de schaduw zijner liefde bleef hunkeren, sprak hij; ‘Gonda, sta op!’

Naast elkaar gezeten, tuurden ze naar buiten, waar

de boomtoppen droomerig in den avondnevel nijgden. Zijn droeve gedachten en klachten, zijn leven-alleen waren heen. Een glimlach kwam over zijn gelaat. Hij voelde nieuwe kracht, nieuwe moed door zijn lichaam tintelen. En zijn blikken zochten naar de hare, die ze teruggaf als een lijfeigene, vliegend op een wenk van zijn heer.

Maar dan keerde hij zich af. Hij wilde niet zwak zijn, en met een bewogen stem: ‘Over acht nachten is de hoogtijd der verloving.’

Ze lachte stil voor zich heen. Over acht nachten! En ziende, dat hij haar blikken ontweek, liet ze zich terugvallen.

't Hoofd tegen zijn schouder, ademde ze 't nieuwe leven, de moeraslucht, die van zijn voeten steeg en weer verging in den geur van hars, genesteld in zijn haren.

Buiten in de struiken verschool zich de schemering. Nevels omzwachtelden de boomen. 't Haardvuur brandde zachtjes. De wanden dommelden, wijkend in den schemer, in den nacht. 't Werd koud. Woonfred stond op, en de deur gesloten, wierp hij hout in den haard, waar de vlammen 't rosse licht deden weerlichten. Behaagziek danste, knetterde 't vuur, Woonfred en Gonda wevende in den gloed, waar haar haren bleekten als de melkbleeke Iringweg aan den hemel en bij een zwenking tintelden als vallend water in 't zonlicht.

Gonda sluimerde in. En Woonfred boog zich aandachtig over haar heen. Hij glimlachte om de zonnige

rust over haar gelaat en telde de nachten. Hij hield van 't gehurk om den haard, van 't voorbij-praten der uren, al sprak hij zelf niet in 't kleine leven. En zij eerde hem als man. Ze zou hem als priester, als boodschapper der Goden ook eeren.

In den haard stortten de takken. De vlammen lekten en reiden in den gloed, die de duisternis verteerde.

Mijmerend keek hij naar haar gelaat, waar de lippen woorden prevelden, een vaag geklank, dat wegijlde in haar zware ademhaling. En dan grepen haar handen naar de bank. Haar hoofd knikte. Ze wilde zich oprichten. Maar telkens viel ze terug:

‘Woonfred, Woonfred!’

En ontwakend keek ze om zich heen: ‘Ik droomde, dat ik alleen was.’

Hij lachte, schoof naar omhoog en sprak: ‘We gaan slapen,’ waarna hij berenhuiden over den grond spreidde. En dan de hand aan den gordel, gingen ze zich ontkleeden en vlijden zich neer met ernstige gedachten, terwijl hij de ontbloote saks tusschen hen in legde.

Turend naar 't kwijnende vuur, dommelden zij in. Hun adem zuchtte weg in den nacht, die de hut verzwolg en de slapenden dekte als een fluweelen mantel.

Den volgenden dag rees Gonda uit den slaap. Langzaam liep ze naar de deur. Maar haar tred werd levendig, toen ze de zon als een wijde bron aan den blauwen hemel zag, waartegen de bladeren dauwdroppels lieten vallen in 't zilver-groene gras.

Wandelend onder de stralen, die streelden als pels, lachte ze naar 't blakende licht. Hare oogen werden verblind. Ze liet 't hoofd zinken; en haar bemorst gewaad ziende, nam ze 't op en onderzocht de vlekken.

Maar plotseling keek ze op. Ze herinnerde zich een gedachtenvlek in den nevel van haar eersten slaap. Als ze in Irmenlo niet terugkwam, zou Warnef schadevergoeding eischen.

Ze wendde zich om en zocht naar Woonfred, die, een esschen tak tot speer bewerkend, haar niet zag naderen; en toen ze achter hem stond, ontvlood haar de moed. Ze draalde en dan trok ze aan zijn lijfrok: 'Priester, vader is arm. Hij heeft magen noch vrienden. Ik maak me bevreesd, dat Warnef veel zal eischen op den ding.'

Hij bromde in zijn baard en dan liet hij de speer vallen en zag haar aan. 'Ik zal 't geld geven. Ga heen. Waak niet over de dingen van den Wodanpriester.'

Schoorvoetend ging ze heen. Woonfred was streng. Maar hij wilde alle zorgen, alle lasten dragen. En met een dankbaar gevoel betrad ze de hut, waar ze veegde en ruimde, wat opgehoopt in de hoeken, bedekt was met stof en spinnewebben.

Woonfred stond op van zijn werk. Met een bijl begaf hij zich in 't woud, waar hij langs het pad door 't moer liep, en aan 't einde de sporten en stammen kloofde en de stukken wegwierp. Geen Irmenloër zou thans den tempel bereiken. De zijnen wisten andere wegen door de heilige wouden. En

op zijn schreden teruggekeerd, zag hij, hoe Gonda zijn witte priesterhemden uitspreidde, en bij zijn nadering in de hut ging, waar ze offergereedschappen en sieraden omhoog hield, overoude priesterlijke hals- en armbanden van brons, die onder puinhoopen teruggevonden, aan de randen weggevreten waren als een melaatsche huid.

Soms ging ze de kostbaarheden buiten bewonderen. Haar wangen purperden van een blijden lach, toen ze, den zilveren gordel in de handen, de runenteekens bezag, de geheimzinnig-stomme taal van den Wodanpriester, die over zeven nachten haar man en meester zou zijn, want verloving en huwelijk, waartusschen naar gewoonte twee jaren verliepen, zouden samenvallen op denzelfden dag.

Een oogenblik bleef ze peinzen, en dan met een vlugge wending keerde ze terug in de hut, tastend in de kist en langs de wanden, waar ze vergane vachten, vuursteen wiggen en offermessen, bronzen bloedvaten vond en ook schaalvormige bekers op ranke voetstukken en kostbare beelden, afkomstig van krijgsbuit op Romeinen en van rooftochten der heidenen in den omtrek.

Met begeerige blikken overzag ze de schatten en tuurde dan Woonfred na, die 't woudplein verliet. Ze wilde hem een groet naroeven. Maar ze durfde niet. Nooit zag ze een man zoo trotsch den mantel dragen en zoo trotsch de haren naar achteren schudden als hij, die 't heilige woud bereikend bukkend verdween.

Gewapend met boog, pijlkoker en speer liep hij voort. Hij had bevelen te geven. Al ging hij zelf op jacht, zijn mannen moesten 't hunne brengen voor zijn feest, een feest voor allen. Bier en meed zouden stroomen, de lucht zwanger worden van den geur van 't gebrad.

Peinzend keek hij voor zich.

Van tak tot tak slingerden gewassen, die kruipend over den grond, onverwachts omhoog gingen als strijdvaardige slangen; en de bladeren ritselden om de knoestige stammen. In hun omhelzing verstikten ze de boomen, die in den stormstrijd gesneuveld, vermolmden op den donzigen grond, waarover de schaduwen der reuzenboomen als onweerswolken schemerden.

Woonfred schudde 't hoofd. Bij slinkende maan was 't niet raadzaam te huwen. Hij zou ook willen offeren, om Wodan gunstig te stemmen. Maar in de oogstmaand werden geen gewijde feesten gehouden. En bij 't verlaten van 't woud een slang in 't gras ziende glijden, mompelde hij:

‘Een gunstig voorteeiken!’ Hij kon 't huwelijk ook niet uitstellen tot in de heilige maand, die volgde. Slechte dagen naderden.

Op de zandige vlakte tuurde hij, de hand over de oogen, en dan den seinhoren aan den mond brengend, blies hij een stoot, die als de hongerkreet van een roofvogel door de lucht scheurde.

En dan keek hij weer.

Dáár - op dien heuvel stond een grauwe reuzen-

gestalte, zwaaiend met lange armen boven 't hoofd.

Woonfred haastte zich door 't zand, dat hier en daar tintelde met fijne glasglinsteringen. De andere zijde der vlakte bereikt, begroette hij Dornwelf, den oudste der heidenen, die hem naar zijn woning bracht, een hol, uitgegraven tegen de helling van een berg.

Op handen en voeten kropen ze door de gang naar de aarden kamer, waar ze zich neerzetten op de drakige wortels van een boom, die over de woning groeiend, de wanden behaarde met vezels, waartusschen waterdruppels flonkerden tegen 't licht van den ingang, een ruiker van teerdradige lichten, manestralend langs de wanden.

Woonfred vertelde. Hij, als Wodanpriester behoefde niet te wachten op den wassenden stand der maan. Wodan was hem steeds gunstig.

‘En Donar ook!’ knikte Dornwelf met 't grijze hoofd, vanwaar een lange, grijze baard als een nevelstrook gleed tusschen zijn magere armen, onbewegelijk langs zijn reuzenlichaam, dat ineengezonken lag in den schemer.

Hij was ongaarne met Woonfred, voor wien hij zwichten moest, hij, een afstammeling der Donarpriesters, die gewijde tempels en akkers beheerd hadden. De heidenen waren thans te gering in aantal, om meer godendiensten te dragen. Woonfred eischte reeds veel. Hij beval aan Dornwelf, de mannen op te roepen. Ze moesten Gonda een bruidschat van gewaden en sieraden brengen. Ze moesten bier, wild

en gerechten afleveren aan de priesterlijke hut, want veel moest er zijn op den hoogtijd.

Dornwelf werd spraakzaam bij gedachten aan rooftochten naar Thornspick en Telgud, waar de Friezen woonden, naar 't saksische Apoldro tot ver in Felua, tot zelfs aan den Koningsweg, die van Arnhem over Zutfene en Daventre gaat naar 't noorden. En grijpend naar den zilveren hamer, overgebleven van den verwoesten tempel van Donar, beukte hij er mee de aarde, die bromde als een draak, gestoord in zijn slaap. Hij zou de Christenen wel opsporen. Den strijdhamer zou hij over hun vette nekken zwaaien als Donar.

Maar Woonfred viel hem in de rede, dat niemand naar Irmenlo zou gaan en dat de woonplaats van Gonda een geheim zou blijven. En dan zweeg hij, den blik naar de schemerende wanden. Hij wist nog niet, wat de toekomst brengen zou. Ongaarne zou hij breken met Irmenlo, de heilige geboorteplaats van Irmin, die koener was geweest dan de koenste der Saksers.

Plotseling stond hij op; en met een heerschzuchtigen blik en ruk aan zijn tegen den wand geleunde speer verliet hij de aarden kamer.

Buiten verdween hij tusschen de schemerende boomen, wier takken naar elkaar, zich verwarden, zich verwrongen tot logge gewrochten, waaronder hij zich neerlegde, loerend op wild. En dan sprong hij op en liep verder, steeds een pijl aan den boog, gereed om te schieten. Zijn beenen doorwaadden de struikachtige hei. Zijn voeten zonken in de

weeke aarde. En aan een vlakte gekomen, leunde hij tegen een boom en wachtte, wetend, dat hier langs herten gewoon waren te gaan naar een bron.

Door 't lange staan tot ledigheid gedwongen, doorwoelde hij herinneringen en verwachtingen, wier vezels hij ontwarde en vlechte tot beelden. De priesterlijke hut vergrootte zich tot een statige hoeve, omringd door voorraadhuizen en vee, waartusschen Gonda wandelde. Hij zag haar blikken naar hem tintelen en dan zinken, alsof ze iets verbodens gezien hadden. Hij glimlachte. Hij voelde zich gestreeld door de eerbiedige vrees, die zij den Wodanpriester bewees. En voertmijmerend, hoorde hij achter zich een gedreun, een gekraak van takken. Hij wendde zich om en een ever ziende wegrennen, greep hij naar de speer en stotterde een vloed van vloeken. Te laat! Hij stond daar te dommelen, te droomen, terwijl 't wild langs hem heen ging.

't Woud door loopend, onderzocht hij oerenvallen, groote met groen overdekte kuilen, wier wanden behangen waren met geoliede huiden, om den gevangen oer 't ontkomen te beletten. Behoedzaam gleed hij van boom tot boom, van heuvel tot heuvel.

Hij verraste 't hert en den ever, die den grond omwoelend, wegstoof en dan hinkend zijn loop vertraagde, wankelde en eindelijk neerviel onder gejuich van den jager.

En den buit tot een hoop gelegd, haalde hij een heiden en beval hem, 't wild naar zijn hut te brengen, terwijl hij hazen en konijnen aan zijn gordel rijgend,

een damhert op de schouders torste en terugkeerde naar 't woudplein, waar Gonda zijn met modder en bloed bevlekte haren wiesch en hem een reebout voorzette en een aarden schotel met brij en boschbessen.

Heimelijk keek ze naar hem; en toen hij 't maal geëindigd, de voeten uitstreekte naar den haard, luisterde ze naar elke beweging, totdat hij de stilte verbrak, verhalend, dat voorraad van alles en een bruidschat voor haar gebracht zouden worden.

Oplettend volgde en beaamde ze zijn woorden, haar vreugde onderdrukkend uit vrees voor zijn gramschap. En toen hij zweeg, stond ze telkens op en ondervroeg hem, bedelend om woorden en blikken. Maar hij tuurde naar 't haardvuur, de schouders ophalend met karige woorden.

De volgende dagen, terwijl Woonfred jaagde, was 't een komen en gaan aan de priesterlijke hut. De mannen brachten hun jachtbuit aan lange stokken, die ze twee aan twee over de schouders droegen - herten, reeën, evers en beren en allerlei klein wild van 't woud en 't water. En ze vilden de dieren. Met hun saksen sneden ze 't vleesch aan reepen en bouten, waarna ze Gonda riepen en lachend wezen naar de lekkere beten.

Kinderen brachten doode stammen en takken voor de vuren. Vrouwen in ruwdradige rokken, de gehuwden, 't hoofd omhuifd met bonte doeken, betraden 't plein, angstig naar boven blikkend uit vrees voor Wodan, en dan nieuwsgierig glurend

naar de hut, naderden ze Gonda, en lieten de geschenken vallen: groote feestbrooden, nabootsingen van Goden, reusachtige pannekoeken, ketels met bier, meed en hui, hals- en armbanden van brons en zilver, en witte gewaden van zeldzaam linnen. En neerknielend kusten ze Gonda's voeten. Haar droge verbruinde gezichten lachten naar haar op, om haar gunst in te roepen.

Maar ze staarde verwonderd op de vrouwen neer, en met een verlegen glimlach wenkend, dat ze zouden opstaan, dankte ze voor de gaven, die ze gierig wegborg bij den wassenden stapel.

De vrouwen volgden haar met bewonderende gebaren. In jaren hadden ze geen vrouw uit Irmenlo gezien. En ze verhaalden. Drie dagen moesten allen rooven, om schatten en voorraad voor den hoogtijd te verzamelen. Sommigen namen Gonda ter zij. Ze gaven haar raad, waarschuwden voor deze of gene.

Geheime geneesmiddelen te voorschijn halend, vertrouwden zij ze nauwelijks aan den schemer der hut. En met gewichtige wenken - niemand mocht de heilzame kruiden zien - drukten zij ze Gonda in de handen. Ze schonken haar geitenvet, gemengd met beukenasch, om de haren te verwen; en zij nam alles aan met onvaste handen. Haar gelaat werd rood. In haar oogen kwamen weerlichten van vreugde.

En toen de avond kwam en allen vertrokken waren, nam ze 't geitenvet en deed het schuimen in haar haren, die glansden met een vettig goud-

blond. Een voor een nam ze de sieraden en tooide zich er mee, naar buiten loopend, lachend om den glans en 't gerinkel; en Woonfred ziende naderen, legde ze alles weg. Ze zette 't maal gereed.

Naast hem gezeten, scheelde ze telkens naar den blikerenden hoop. Even stond ze op, nam aarzelend arm- en halsbanden op. En door zijn glimlachen aangemoedigd, zocht ze naar een gouddraad, dien ze reeds lang had zien kronkelen. Ze haalde alles dooreen en trok.

Eindelijk hield ze 't in de handen, 't goudgeschubde weefsel, dat ze boven haar voorhoofd bond.

Maar den hoofdband opmerkend, balde Woonfred de vuisten. Hij stoof op en haar naderend, 't gelaat tegen 't hare, vroeg hij, of ze niet genoeg kostbaarheden had, die de Saksers gewoon waren te dragen, of ze als een vreemde vogel zich tooien moest met gouddraad der Franken, die alles verdreven, - Goden, priesters en oude gewoonten. Een saksische vrouw was altijd tevreden geweest met sieraden van brons, hoogstens van zilver. Hij walgde van 't vreemde, wufte geglinster. En den band van haar hoofd rukkend, smeed hij hem in 't vuur.

Gonda wierp zich voor hem neer, onder een gestamel, dat afgebroken werd door droge snikken.

Haar pijnlijk smeekende blik verwarde hem, maar hij ging voort. Ze had nog veel te leeren. De hut van den priester was geen bewaarplaats van ijdele dingen. En haar streng aanzierende, vroeg hij, wie 't sieraad gegeven had.

Ze streek de hand over 't voorhoofd: 'Dornwelf!' waarop hij in 't haardvuur turend de wenkbrauwen deed beven.

Den laatsten morgen voor de bruiloft verliet Gonda zachtjes den slapenden Woonfred. Ze trad naar buiten in 't licht, dat kwam aanweifelen door 't gesluier der wolken, geel gerand door de komende zon. Haastig liep ze naar 't gras en neerknielend, steunde ze met de handen op den grond. Haar gelaat dook tusschen de bedauwde halmen, nog eens en nog eens. Voor Woonfred kon ze niet mooi genoeg worden. En opstaande, hield ze haar gelaat tegen den wind. De dauwdruppels traanden over haar blozende wangen. Ze vielen neer, verdwenen tusschen de lippen, geloken van lachen naar de zon, die de wolken ontweek met zware stralen, dronken van nevel.

Terwijl Woonfred met de mannen werkte, onderzocht ze, wat noodig zou zijn voor den volgenden dag, onbewust een verliefden lach in de oogen, op de lippen. Haar lichaam wendde zich met een sierlijke wending der heupen, alsof ze geen zorgen te dragen had. En dan iets opnemend, om 't nader te bezien, voelde ze een plotselinge vreugde. Haar vingers tintelden. Ze legde 't voorwerp weg. De handen in elkaar, onderdrukte ze een hevig beven en lachte, totdat haar oogen vochtig werden. En dan ging ze naar buiten. Ze keek naar 't woud, naar de zon, naar Woonfred, naar de mannen - een groote rust, een bezig gedoe. Ze liep van de

eene plek naar de andere, rusteloos vervolgd door geluk. Haar voeten trappelden. Ze kon niet wachten, terwijl alles draalde om haar heen.

Tegen den avond, toen ze zich nederzette aan 't woud, hoorde ze achter zich een gesuis, dat van overal naderend, takken deed buigen en zwaaien. De bladeren vleugelden, streelden met kleine spartelingen haar gelaat.

Droomerig staarde ze naar 't doorzichtige groen. Ze leefde thans, zooals ze vroeger getracht had te leven, een leven in zich zelf, ver van menschen, die schokten en walgden. Ze voelde zich als geboren uit 't maagdelijke woud, 't land harer vaderen. En 't ruischen der boomen als een zang over haar heen, zwaarder en zwaarder, deed haar opkijken. In haar binnenste ontwaakte een drang, die bloemen deed bloeien over haar wangen. Ze slaakte een zucht. Maar ze was vol van liefde.

En opstaande zocht ze naar Woonfred. Ze zette zich naast hem neer. Onstuimig omvatte ze zijn arm en weende tegen zijn schouder en lachte door haar tranen heen naar hem op, niet lettend op zijn aarzelend brommen. Ze klaagde over de langzame uren. Ze vleide. Ze drukte zich tegen hem aan, zich klein en nederig makend, totdat hij haar afstiet met strenge gebaren.

Den volgenden morgen koepelde de blauwe lucht over de feestgenooten, die wachtten met plechtige blikken naar de hut, waar Woonfred en Gonda toefden. In hun kleurige lijfrokken en mantels van dieren-

vel, omringden ze Dornwelf, den bruidleider, die boven den kring uitgrauwde als een oude boomstam. En dan liepen ze naar den rand van 't woud, waaruit nieuwe genooten kwamen met stille wapengroeten, schelend naar de stapels voorraad voor den maaltijd en naar de vrouwen, die om den tempel zaten tusschen groote ketels bier en meed.

Meisjes, in de eene hand de kruik, in de andere den beker, dwaalden tusschen mannen die gretig toegrepen, terwijl kinderen zich door de groepen heendrongen met korven gebak. Steeds baarde 't woud nieuwe genooten, gewapende mannen met vierkante schouders en lange, halverwege gekromde armen, vrouwen en meisjes in feestgewaden, wichelaarsters in vunzige rokken, wier randen aan flarden over den grond speelden.

De handen aan een stok, strompelden de oude vrouwen, waggelend met het hoofd, dat uit den bultigen rug te voorschijn kwam als de kop van een gier.

Met zwevenden tred verschenen in 't zwart gekleede vrouwen, die gezworen hadden aan Geban, de Godin der ongehuwden, de verwante der onderaardsche Hel.

Er was een wandelend gewarrel van kleuren, hier en daar opgehouden door de grauwe en zwarte gewaden der wichelaarsters en der onvruchtbare vrouwen, die tusschen de mannen stonden, wezenloos stijf.

Dornwelf liep van den een naar den ander, vragend

of niemand ontbrak; en ten laatste riep hij met luide stem, naar 't oosten wijzend: 'De zon gaat over 't woud. We zijn allen aanwezig!'

En met eenige mannen naar de hut gegaan, kwam hij terug met Gonda aan de hand. Achter hem liepen Woonfred en zijn getuigen.

De feestgenooten zonden juichkreten op. Ze deden de saksen vlammen, kletteren tegen schilden. En zich in een kring om Woonfred, Gonda en den bruidleider scharend, drongen ze tegen elkaar, den kring verwijdend, zoekend naar hun plaatsen, naar 't oosten, naar de klimmende zon, de oudsten met hun lange grijze baarden en naast hen jongeren met borstelige knevels, wier einden in slieren langs de lippen vielen.

Er waren er met baarden, die van oor tot oor 't gelaat omstuwden. Sommigen hadden de haren hoog opgekamd, om zich een schrikwekkend aanzien te geven. Anderen droegen over de borst een zegesteen van gekleurd glas in den vorm van een gekromde saks, als voorbehoedmiddel tegen ongelukken. En achter en tusschen de mannen stonden de vrouwen, 't bovenlijf voorover, om beter te zien naar Woonfred en Gonda, en naar de wichelaarsters, die in 't westen tegenover de oudsten gedoken zaten in haar lompen. De beenige kaken scherpgelijnd, staarden ze wezenloos in de zon. Tusschen haar groote alleenstaande tanden ontvloden nu en dan onsamenhangende klanken. En dan bogen ze 't gelaat naar de aarde, over haar rug mager grijzende haren.

Aan weerszijden van haar zaten de vrouwen, die

aan Geban gezworen hadden. Over haar rouwende omhulsels bleekte 't gelaat, waarin wijde, blauwe oogen starden, peilend in de verte der wijsheid en waarheid. Bevreesd de gepeinzen af te schudden, droegen ze behoedzaam 't hoofd, waarvan zwarte wijlen daalden.

En toen 't dringen, 't klirren der wapens verminderde, keken allen afwachtend naar Woonfred en Gonda, wier gelaat bloosde over 't witte gewaad, zoo sluierzacht over haar vormen. Haar schuchtere oogen, geschaduwd door wimpers, die zich snel bewogen van 't gekleur der gewaden en 't glanzen der wapenen, werden lichter en lichter. Ze lachten, zochten naar Woonfred, wiens zware gestalte verdween in 't wijde, witte hemd, waarlangs de bloote armen hingen als hamerstelen, omringd door armbanden van brons en zilver.

Ernstig zag hij naar Dornwelf, die de aanwezigen sprak over de verloving en 't huwelijk, waarbij ze getuigen zouden zijn, waarna hij Woonfred en Gonda bij de hand vatte en luid en langzaam vroeg, of ze bereid waren man en vrouw te worden, of hij een rechtvaardig heer en verzorger en zij een kuische en gehoorzame vrouw beloofde te worden, want de band was eeuwig. Gonda aanziende, vervolgde hij: 'Eeuwig - tot in den dood!'

'Tot in den dood!' gaf ze luide terug; en een koord om hun vereenigde handen gebonden, wendde hij zich tot de genooten en riep, den arm over beiden: 'Ge waart allen getuigen van deze beloften.

Gelijk hun handen, zoo zullen zij omstrengeld zijn in lief en leed, bij den wil der Goden.' Hij wond 't koord van hun handen, waarna Woonfred den rechtervoet ten teeken zijner heerschappij op den hare zette en haar kustte onder gejoel en gejuich der mannen en vrouwen.

Een drukke beweging verspreidde zich over 't plein. Roepend en schreeuwend brachten de gasten stukken herten-, reeën-, ever- en berenvleesch. Ze legden vuren aan. De rook walmde over 't plein, over 't woud naar de zon, wier gloed vaalgeel wegteerde. En door 't nevelige gewoel wandelden Woonfred en Gonda, hij, zwaar en statig; en zij, de bovenlip optrekkend, lachte verwonderd. Haar tanden glansden. Haar schouder raakte telkens den zijne. Hoogmoedig, goedig glimlachte ze tot de gasten, die onwillekeurig deinsden met een onverwachte buiging van romp en hoofd, dankbaar voor de eer, die de bruid van den priester hun aandeed.

En dan liepen ze weg naar de vuren, waar ze 't vleesch aan de spits hunner speren braadden. In groote ijzeren ketels kookte 't oproerige water, waarin stukken vleesch neerploften met een wild gespat naar de vlammen, die terugsisten. De mannen lachten, duwden de vrouwen in 't vuur en liepen kinderen na, die stukken rauw vleesch gestolen, ermee vluchtten naar de heilige wouden, waar mannen en vrouwen op en neer wandelden met voorzichtigerebiedige stappen. Sommigen vielen neer. Kreten van aanbidding doordrongen 't woud. En van 't

plein kwam een gezwerm van lachen en schreeuwen, alsof na een gewonnen zege de krijgsbuit verdeeld werd.

De gasten legerden zich om de vuren. Ze sneden en scheurden van de gebraden bouten lange reepen en aten, terwijl vrouwen rondgingen met kroezen bier.

Woonfred stond op, in beide handen den tempelbeker, die den drinker alomvattende wijsheid openbaarde, zoodat de menschen vreesachtig naar hem opzagen, want wie hunner uit den beker durfde drinken, verloor de spraak.

Droomerig plechtig lichtte Woonfred den kelk omhoog. Hij sprak plechtige woorden.

Dronken ter eere van Donar, den beschermer van den echt, van Wodan, von Freya, die minnende vrouwen aanroepen, weerklonken telkens en telkens werden de bekers geleegd en de schenksters geroepen, want de gasten waren dorstig bij de zengende vlammen en de zengende woorden der dronken. 't Zweet droop langs de gleuvende trekken hunner rossige gezichten. De hertebouten waren droog, de berenhammen gekruid. De mannen werden dorstiger. Ze schreeuwden om bier, om meet, om bier en meet tegelijk. De armen wenkten met den kroes. Begeerig trilden ze door den rook. En gedronken hebbende, lieten ze de armen zinken, starend naar 't vuur met heilig flikkerende blikken, die zochten naar den aanhef der zangen ter eere van Wodan, van Donar, van gestorven helden, van Irmin, die

draken doorstoken had en vijanden verslagen met knodsige vuisten. Ze vergaten alles, eten en drinken.

En de zangen loeiden statig-zwaar naar omhoog met den rook, terwijl Woonfred met eenige oudsten naar de hut ging en Dornwelf zijn stem door den zang deed donderen: 'Stilte!' Hij nam Gonda bij de hand en leidde haar, gevolgd door de anderen naar de deur, waar Woonfred stond, om haar in zijn woning te ontvangen.

Omringd door de oudsten, begluurd door de overige gasten, die zich verdrongen voor de open deur, raakte hij driemaal zijn bruid met Donars zilveren hamer. Bruid en bruidegom dronken samen een beker; en allen keerden terug, schaarden zich om de vuren. De bekers gingen rond. De zangen begonnen weer. En de hoofden gingen mee met de maat, wiegend en dan wild naar achteren rukkend met wijde galmen uit de wijd open mondholten. De bekers schuimden onvast naar omhoog door den rook, waarin de kleuren der gewaden verflauwden als door een verren mist en waarin de zangen hortten in een krijg van geluiden.

Sommigen stonden op. Waggelend grepen ze naar de saks en zwaaiden boven 't hoofd, om zich heen kransen en kruisen en vlinders van weerlichten, telkens afgebroken en telkens ontstoken door een vlugge wending der wapenen. Als zochten ze een vijand, bogen ze den rug, waarover de haren waaiden in een wilde vlucht. En onder uittartende kreten dansten ze naar elkaar en streden man tegen man.

Slagen kletterden. Vonken spatten als vurige druppels. Ze sprongen in wijde kringen om 't vuur, lijf en armen vaag in den walm en dan verlicht door den rossigen gloed, die in hun oogen weerkaatste. Onder bijvalgeroep en gekletter der omstanders zegen ze neer. 't Zweet van 't gelaat afvegend, schreeuwden ze naar bier en dronken kroes op kroes, totdat de kruiken der schenksters geleegd waren.

Anderen, twee aan twee naast elkaar, rukten de saks uit de schee en sneden zich een wond, waaruit ze 't bloed deden vloeien in een beker, dien ze gezamenlijk leeg dronken. En bloedbroeders geworden, stonden ze op, de armen over elkanders schouders. Als één lichaam waggelden ze langs de vuren, waar ze anderen opschrikten met schoppen en slagen en luide lachstooten. Opnieuw deden ze hun stemmen slingeren door de zangen, voort stommelend, schurend langs boomen, totdat ze neervielen, om later gewekt te worden, evenals gesneuvelde helden in Walhalla.

Door 't rumoer heen kwamen wichelaarsters aanhinken. Onder een vloed van vreemde geluiden, strooiden ze kruiden in 't vuur, waaruit blauwe en groene vlammen naar haar stokken lekten, die ze geheimzinnig bewogen, waarzeggingen krassend ten gunste van Woonfred en Gonda - onbeweeglijk als spoken in hun bleeke gewaden.

Woonfred wees naar den schemer, die van onder 't woud kwam aannevelen. Beiden stonden op. De

armen om elkaar, liepen ze langzaam naar de hut, met 't hoofd naar achteren waggelend in een bedwelmende rust.

De bruideider riep de gasten bijeen. De bekers werden gevuld; en vooraf gegaan door Dornwelf, betraden ze de hut, waar Woonfred en Gonda in de slaapstee lagen, de deken opgetrokken tot aan de kin.

Juichend brachten ze den gehuwden den minnedronk. Onder een dwarreling van wenschen verdrongen ze zich in de deur, om te getuigen, dat ze als man en vrouw naast elkander lagen. En toen allen gezien en gedronken hadden, was de plechtigheid voldragen. Allen gingen heen.

In de wouden vertakten zich de zangen der huiswaartskeerende feestgenooten - al vager en vager.

IV.

Den avond van Gonda's ontvluchting kwam een Irmenloër naar buiten loopen, toen hij aangegrepen werd van een eenzelvigen schrik. En bijgekomen keek hij wantrouwend naar omhoog, waar een stuk der maanschijf donkerde. 't Was hem, alsof zwarte vlekken voor zijn oogen sprongen. Hij slaakte een kreet, waarop zijn huisgenooten afkwamen, angstig meekijkend naar den hemel; en dan den bijvang verlatend, aan de hoeven der burens klopten: 'Komt, ziet, of de maan niet in nood is!'

Aan dichte, door angst aaneengeregen groepen stonden ze elkaar moed in te spreken. Maar de bloedroode plek vrat meer en meer in de zilveren schijf. Plotseling riep er een: 'Geen twijfel, geen twijfel! Jezus, de maan in nood!'

Ze vlogen naar de hoeven, waar ze ijzeren wapens haalden en ijzeren werktuigen, die ze tegen elkaar deden kleppen onder een angstig geschreeuw: Helpt, helpt, de maan in nood!'

't Gerucht plantte zich voort van hoeve tot hoeve. Overal reikhalsden gestalten, die klepten en

schreeuwden, donkerend tegen den haardgloed binnen. Winkhorst, gevolgd door een sleep mannen en vrouwen, rende door 't dorp. Hij hitste de menschen aan: 'Schreeuwt! Moedigt haar aan! De Fenriwolf zit haar op de hielen. Hij zal haar verslinden. Ziet, ziet, ze bloedt! Goede maan, worstel, strijd, overwin, overwin!' En door 't geroep heen, basten de honden heftig-nijdig en met een sleepend geklaag naar de maan, die rooder en rooder, zwakke schaduwen gaf als zuchten, als vage voorboden van een vreeselijken nacht.

Ze kon den strijd niet volhouden. En de menschen weenden. Door hun gehuil heen ontsnapt wanhoopskreten, kreten om hulp, die moedeloos zonken, en dan onder een heftig geklep als roofvogelkreten omhoog gingen.

De kerkheer kwam aanloopen, roepend en stenend, de mannen bij den schouder grijpend: 'Laat dat, laat dat! De keizer heeft verboden! De hulpe komt van God!' En neervallend: 'Genade voor de maan in haar bloedig geworstel. Help, o Heer der heerscharen! Red haar uit den muil van Fenriwolf!' En dan sprong hij op en liep naar Winkhorst, die door Irmenlo draafde, vloekend en razend onder een kletterend geklep. Placidus van zich afstootend, stormde hij aan 't hoofd van den stoet, die aangroeide tot een verwarde keten van donkere gedaanten, waarover ijzer- en menschengeluiden wervelden tot een wolk van geloei.

Placidus dreigde hen met de vuisten na:

‘Heidenen, heidenen, de Godenschemering, 't duizendjarig rijk van Christus nadert. Ge zult allen vergaan, gij, die wroet en wriemelt in 't slijk uwer slechte gewoonten! Wee, wee!’ En neervallend bad hij met groote gebaren, te midden van 't groote rumoer om hem heen.

Plotseling stond hij op, verschrikt van de spookachtig magere gestalte van Alkwert, die voorbij rende, schreeuwend, de haren spichtig in den wind: ‘Mijn dochter, Gonda, Gonda!’ Hij strekte afwerend de armen omhoog. Maar 't was verboden. De hulpe aan God! Besluiteloos keek hij rond. Een groote béving beving zijn leden. ‘Groote God, de maan, Gonda, Gonda!’ En den stoet van Winkhorst nadravend, schreeuwde hij: ‘Schout, help, help!’

Maar Winkhorst wendde zich om. Hij wees naar de maan. En geloei vulde den nacht, waarin Alkwert's woorden vleugelden als bladeren in een storm. Hij wendde telkens 't hoofd. Ineenkrimpend met een schuwen blik naar omhoog, fluisterde hij: ‘Ze zal vallen, verslonden worden!’ Zijn hoofd dook tusschen zijn schouders. ‘Een slecht teeken! Gonda, Gonda!’ Hij deed eenige schreden terug, naar hulp zoekend; en den stoet ziende wegdonkeren, zond hij kreten om zich heen, die als trage boden vernachtten in 't rumoer, in 't festijn van wilde geluiden. Zijn stem verflauwde. Gonda was nergens te vinden.

Van hoeve tot hoeve rende hij, vragend, bedelend om hulp. Maar de mannen schopten, schreeuwend naar de maan en de honden basten hem na. Nergens

kon hij een uitkomst ontdekken te midden der kreten, die zwegen van Gonda. ‘Gonda, Gonda!’ Hij wrong de handen. Nergens hulp. Hij stond alleen. En langs 't pad neervallend, stamelde hij: ‘Komt niemand, niemand mij helpen?’

De roode schijf trok over de andere zijde der maan weg. In hijgende afwachting keken de mensen en dan schreeuwend en klepperend draafden ze langs Alkwert, die wezenloos staarde in den dagenden maannacht.

Over velden en wouden werd het donker weggevaagd; en toen de roode plek verdween van de overwinnende maan, trilden overal juichkreten. 't Gevaar was voorbij.

Alkwert, aan 't pad gezeten, hoorde niet de schorre stemmen der huiswaarts keerende mensen. Sedert zonsondergang had hij gezocht en geroepen. De mannen hadden hem weggejaagd als een lastigen hond. Hij kon de kracht niet vinden, verder te zoeken. En toen allen voorbij waren, daalde een groote stilte neer, een stilte, strak van schrik en van spanning. Gonda was weg. Hoe zou hij haar vinden? Zijn gedachten bij elkaar drijvend, bedacht hij, dat ze naar Warnet gegaan was. Hij stond op. En langs een hoeve gaande, vroeg hij, waar Warnef was.

‘Bij den schout, in de zaalhoeve!’

Haastig liep hij verder. In de zaalhoeve gekomen, vond hij den schout en den kerkheer en om hen heen oldermans en vrijeërfden, onder wie Warnef zat, die Alkwert naderde:

‘Waar is Gonda?’

Alkwerts stem beefde: ‘Ze is weg. Vanmiddag ging ze naar de Grootte Hoeve. En toen ze vanavond niet terugkeerde, heb ik gezocht en gezocht....’ Moedeloos liet hij de armen vallen. Zijn blikken ontweken Waraef, die hem bespiedde, en dan langzaam sprak: ‘Ik heb u tien schellingen gegeven. Geef ze terug!’

Weifelend staarde Alkwert hem aan: ‘Tien schellingen? 'k Was 't vergeten!’ En Warnef bij den arm vattend: ‘k Ben overal geweest. Help me!’

Maar Warnef hield bevelend de hand op: ‘Tien zilveren schellingen terug!’ waarna Alkwert, langs zijn lijfrok tastend, den leeren buidel vond, dien hij droomerig overreikte.

Warnef zette zich neer en telde, begluurd door de mannen bij den haard. De kerkheer rekte 't bovenlijf. En 't gerinkel der denariën hoorend, sprong hij onwillekeurig op. Met een toornig gelaat volgde hij de bewegingen van Alkwert en Warnef, die 't geld in zijn buidel deed glijden en dan terugkeerde naar de mannen, wier gestalten wegdoezelden achter den opgaanden haardrook. Onder zuchten van verlichting, spraken ze over 't gevaar, gelukkig geweken. Maar de stemmen waren schor. Winkhorst wenkte, dat de bekers gevuld werden. En levendiger kruisten zich de gesprekken. De heidenen werden niet meer gezien. Misschien was de maan-in-gevaar een boos teeken geweest? Ze vreesden den dag van den ding op de maalstede.

Sommigen, heimelijk bevriend met de heidenen,

staarden zorgelijk zwijgend voor zich heen. En om hun onrust te verbergen, riepen ze spottend Alkwert aan, die steeds naar Warnet keek, gereed om te vragen.

Eindelijk naderde hij hem en met een kinderlijk dralende stem vroeg hij, waar Gonda kon zijn. Hij was toch 't laatst met haar geweest in de Groote Hoeve. Maar een wild gelach overviel zijn woorden. Warnef wendde zich van hem af; en de mannen sloegen zich op de knie. Zoo'n vreemde genoot, die in Irmenlo woonde en niet wist, wat er omging. Gonda zat onder den eik, zooals laatst.... En den kroes aan de lijfeigenen reikend, keken ze grinnkend Alkwert na, die door de zaal liep, zinnend op middelen, om Gonda te vinden. Maar zijn gedachten vergingen in de koorts, die hem voortdreef. Hij kon niet stilstaan en wachten, wachten.... Plotseling schreeuwde hij: 'Verdwaalt een zwijn van de markekudde, dan worden mannen uitgezonden....'

Maar verhit, verdwaald in hun twistgesprekken, overschreeuwden ze zijn klachten. Sommigen hieven oude zangen aan. Anderen volgden. De woorden dreunden tegen de wanden, waar wapens en geweien in den trillenden haardgloed hingen. Met een dommelig geknik, met een vaag gewenk zongen ze. De eene zang baarde den anderen, totdat de kerkheer opsprong: 'Zwijgt! Uw heidensche zangen scheuren mijn ziel. Ze vertoornen den God. God aller Goden! Verbrijzel, verbrijzel!'

Ruklachen verbraken zijn woorden. De schout

schreeuwde: ‘Geef hem bier! De man zal dorstig worden bij zijn groote woorden!’

Maar de kerkheer wees den beker af. Hij was in Irmenlo gekomen, om te verhoeden, dat de menschen lijf en ziel verkochten aan duivels. Als de bisschop kwam....’

Ze luisterden niet meer. Ze begonnen te zingen, terwijl de kerkheer machteloos in elkaar zat. Maar hij wilde niet werkeloos blijven. Hij wilde den duivel drijven uit dit huis; en een kruis over de mannen, prevelde hij gebeden, waarna hij den kroes opnam en heimelijk naar Alkwert keek, die gejaagd heen en weer liep.

Langs zijn vaalbleek gelaat kleefden armelijk grijzende haren. Zijn vingers plukten aan zijn mantelslippen. Hij zou wachten. Misschien kwam er hulp. Maar de mannen zongen steeds. 't Bier stroomde. 't Schuimde naar de begeerige lippen. 't Spatte tegen den grond als plengoffers aan de nornen.

Alkwerts gelaat werd rood. De wanden weken voor zijn koortsige oogen. En in zijn koortsige verbeelding zag hij Gonda dwalen, struikelen in den nacht. Hij hoorde haar roepen. Hij herkende haar stem. De lippen openend, langzaam, als iemand, die eindelijk begrijpt, greep hij met de handen naar zijn hoofd: ‘O - o!’ en gedreven door een koortsigen moed, drong hij tusschen de zetels met uitgestrekten arm, die beefde van 't zoeken naar woorden: ‘Schout, schout! Mijn dochter, mijn dochter! Geef me mannen en fakkels, die lichten - fakkels! Ze dwaalt in 't

woud. 't Is er koud. 't Is er donker. Verstaat ge - ik wil.... ik ga naar den bisschop, den keizer.... Mannen, fakkels, Gonda, Gonda!'

Verbluft staarden de mannen hem aan. Ze begrepen niet goed. Maar plotseling daverde de zaal van bijvalgeroep. Ze hieven de kroezen op en dronken hem toe: 'Een wakkere man - wakkere gedachten - zuip!' Ze knikten hem toe en dan schreeuwden ze, de armen als molenwieken in de lucht: 'Fakkels, bier, zijn dochter, zijn dochter!'

Medelijgend naderden ze Alkwert, die weifelend stond te kijken van den een naar den ander. Ze trokken hem bij den lijfrok en stamelden aan zijn oor: 'Ik schenk je mijn hoeve, mijn velden, mijn vrouw, mijn zaligheid! Drink! 'k Zal Gonda nieuwe schoenen geven. De hare slijten in 't woud!'

Een oud man, die stil voor zich heen zat te weenen, snikte: 'Ik heb ook een dochter. Ze kan weven en melken. O, zijn dochter! Ze zal zich warmen bij den haard,' en zijn beker onder den arm nemend, stond hij op: 'Ik ga haar halen!' Zijn lichaam zwenkte. En eenige stappen gedaan, viel hij neer, als een gesneuvelde 't gelaat tegen den grond, terwijl de anderen zich om Alkwert verdrongen en hem noodden te zitten. Maar hij schudde 't hoofd. Besluiteloos weerde hij hen af, telkens wenkend, dat ze luisteren zouden. 't Geschreeuw hamerde in zijn ooren. Uit zijn lijfrok walmde een mistige warmte. Vergeefs trachtte hij zijn stem te verheffen. Hij zag mannen en wanden - alles wankelen. En het

hoofd in den nek, hief hij de armen op en schreeuwde: ‘Helpt, helpt!’

Maar de kerkheer, die onstuimig opgestaan was, deed zijn stem over Alkwerts kreten bazuinen: ‘Helpt, helpt! Gaat haar halen. De Fenriwolf had van avond weerwolven nodig! Gaat haar halen. Grijpt haar, grijpt haar bij den staart!’

Een wild gelach wankelde door de zaal. De oogen lichtten. De vuisten dreigden. ‘Slaat hem dood! Slaat hem dood!’ verdrongen ze elkaar naar Alkwert, die, achtervolgd door dof neerploffende bekers, als een dronkaard naar buiten dwaalde, waar hij wegsnelde, sneller en sneller, soms even omkijkend, bevreesd, dat ze hem volgen zouden.

Als een schaduwbeving gleed zijn gestalte door 't donker. Steeds hoorde hij 't geschreeuw in zijn ooren. Hij dwaalde van 't pad af, strompelend over akkers en weiden. ‘Gonda een weerwolf. Ze logen. Ze logen,’ Hij wilde er niet aan denken. Maar een vaag verlangen dreef hem naar huis. En hij haastte zich... turend naar de hoeve... Geen licht! 't Haardvuur was uit! Geen licht, geen licht! Alles donker! Zijn beenen verlamden. Ze knikten. Ze wilden niet voort. Maar hij moest zekerheid hebben. Hij hijgde. Christus help! En weer rende hij voort.

Aan de hoeve weeklaagde Marfa hem tegemoet:

‘Niet gevonden? Heilige Maria!’

Troosteloos stamelde hij: ‘Overal gezocht en bij den schout gewacht,’ en weer snelde hij, door zijn vrouw nageroepen. Maar hij wilde Gonda niet alleen

laten, waar kabouters en nikkers.... Hij sprong op zij - Hij had iets zwarts over den grond zien kruipen. Hij maakte een kruis. Misschien zat ze onder den eik, zooals de mannen beweerden. Hij wilde zoeken en roepen, roepen.... ‘Gonda, Gonda!’

Maar zijn kreten weergalmden eenzaam in den nacht. Hij liep, drong zijn blikken door 't duister. Hij bukte zich onder den eik en tastend om den stam, vond hij haar niet. Misschien was ze in 't woud, dat als een donkere golf dreigde over hem heen te storten. 't Gevaarte bewoog zich. Hij snelde terug, niet wetend, waarheen zich te wenden. Zijn moed was heen. En neervallend, prevelde hij gebed na gebed. Maar hij wist niet, wat hij bad. God vergat.

Ontnuchterd kwam hij in de hoeve, die Marfa vulde met jammerklachten. Maar hij ging slapen. Morgen zou hij zoeken. In zijn droomen hoorde hij 't gekletter en geschreeuw naar de maan, 't heidensche rumoer, waaruit plotseling een vrouwelijke kreet steeg, machtig trillend, verder en verder door de luchten kringend. Hij zag de Irmenloërs op de knieën vallen en uit de aarde een reusachtige vrouwengestalte in bleek-licht gewaad langzaam-statig rijzen. Hij strekte de armen uit: ‘Gonda!’ En de gestalte weekte weg in den melkbleeken Iringweg. De hemel week.

Den volgenden morgen zat Placidus in zijn kamer, die door een deur verbonden was met de kerk. Mistroostig keek hij naar 't kruis tusschen twee morsig

grijze kaarsen, naast de bestoven wanden, waar plechtgewaden van verbleekt goud en van verarmd purper hingen.

Hij voelde zich zwak te midden der Irmenloërs, die den nieuwen godsdienst beleden, zooals ze den ouden beleden hadden - met veranderde namen. Als de bisschop kwam, zou hij beschaamd voor hem staan als een herder, die, te zwak zijn kudde bij elkaar te drijven, de schapen liet afdwalen naar 't woud, de toevlucht voor duivels en heidenen. En plotseling rukten zijn gedachten naar 't verleden, naar 't gelukkige kloosterleven met broeders, die dachten en leefden zooals hij, die met de strijdkolf wild jaagden en roovers en heidenen verdelgden als giftige wespen.

Met verlangende blikken achter zich ziende, nam hij een strijdkolf op, legde ze op zijn knieën. Met beide handen streelde hij 't peervormige wapen, bedekt met knoesten en deuken, waarover oude bloedvlekken bruinden. Hij had 't lief als een broer. En al verbood de keizer 't te dragen, hij wilde het niet wegwerpen als een oud stuk hout. Opstaande, zwaaide hij er mee, zoodat zijn vette wangen lilden en zijn pij om zijn zware gestalte waaide. Zoo had hij vroeger om zich heen gekolfd. Hij deed 't nog, maar met woorden. Zuchtend zette hij zich neer. Woorden, wat waren woorden?

Daar hoorde hij een geschreeuw. En naar buiten tredend, zag hij een Irmenloër op de knieën voor de doopvont liggen. 'Kerkheer, ik wil Christen worden!'

Maar de kerkheer zag hem toornig aan: ‘Heb ik de doopvont niet buiten de kerk laten plaats, omdat ge u schaamt gekerstend te worden ten aanschijn der vromen, die thans uw behoeftig gekerm niet eens kunnen hooren? Inplaats van onder kerktijd te komen, sluipt ge hierheen, in uw binnenste voordeelen beramend. Ik zie 't! Ge denkt 't eeuwige leven te stelen. Dieven, dieven! Waar zijn de tienden, die ge de kerke schuldig zijt? Ik ontving ze nooit. Ga heen, ontheilig deze plaatse niet. De aarde brandt onder mijn voeten.’

Zijn gestalte had zich hoog dreigend opgericht. Zijn arm was uitgestrekt, bevelend, dat de Irmenloër heen zou gaan.

Maar deze bleef halstarrig in de doopvont staren: ‘Heer, ik wil gedoopt worden, zooals de anderen, in naam des Alvaders. De tienden zal ik brengen en ook een mud tarwe van de beste, die ik heb.’

Zich over den Irmenloër buigend, keek hij naar de uitdrukking van zijn gelaat en dan sprak hij: ‘Ge liegt en bedriegt me!’

Maar de Irmenloër, steeds in geknielde houding, schudde langzaam 't hoofd: ‘Heer, ik wil Christen worden. Ik zweer 't bij Wodan, Donar en Fraho!’

‘Zwijg, zwijg! Ik kan die duivelsnamen niet hooren. Morgen wacht ik de tienden. Gij bezit een hoeve met omliggende velden. Ge hoort 't. Ik weet alles. Kleed je uit.’ En zich omkeerend, liep hij naar zijn kamer, waar hij de deur der kerk opende en luide riep: ‘Brunar, Brunar, water, gewijd water!’

Een bezem in de hand, kwam Brunar uit de kerk aanslenteren.

‘Water, water,’ riep de kerkheer.

Hij wierp den bezem weg en snelde heen, terugkeerend met een emmer, dien hij in de doopvont leegde.

‘Stap in,’ riep de kerkheer ongeduldig. De Irmenloër stapte bibberend in de doopvont, de armen tegen 't lijf, de handen voor zijn oogen, in afwachting van 't wonder, dat hem wasschen zou tot Christen.

De kerkheer deed 't water over 't hoofd van den man afdruipe driemaal, driemaal roepend met een vrome zwellung in de stem: ‘Ik doop u tot Christen - in nomine patris - et filii - et spiritus sancti -’

De plechtigheid volbracht, ging hij naar binnen en zette zich neer, de armen over de knieën, 't hoofd schuddend over menschen, die vroegen naar den doop en dan heengingen, zonder te denken aan den kerkheer. Dorstig geworden, nam hij een kruik op, schepte er mee in een ketel, waarin zijn arm verdween. De kruik schraapte langs den bodem. De ketel was leeg. En zich mistroostig neerzettend, mompelde hij: ‘Geen bier!’ Hij zou sterven van dorst en verdriet. Gisteren had Alkwert nog gedreigd, dat hij zou klagen bij den bisschop. De bisschop! Hij bracht de armen vooruit, alsof hij 't beeld van den naderenden geestelijke wilde verdrijven. En dan zag hij de heidenen stormen, brandend en moordend - ook hem, 't licht der overwinnende kerk.

Angstig stond hij op, heen en weer loopend, telkens stampend. Hij kon de gedachten niet afweren, die

donkere gedachten, die hem tegemoet kwamen, zodra hij Irmenloërs zag of hoorde.

Daar naderde er weer een - hij hoorde, hij voelde 't - en zich omkeerend, stond hij voor Alkwert.

‘Gevonden?’ vroeg hij norsch.

Alkwert schudde droevig 't hoofd. In zijn kleurloos gelaat lijnden rimpels, griffend om de krachteloos geloken lippen. Zijn haren vielen verward, vuil vergrijsd over zijn voorhoofd en schouders. Als een bedelaar zag hij Placidus aan, die zich bedacht, wat den vorigen avond gebeurd was.

Zijn oogen, kleiner en kleiner in 't glanzig vette gelaat, lichtten: ‘Ik heb 't gezien. Ge hebt Warnef de tien zilveren schellingen gegeven. Voor twintig nachten hadt ge ze ontvangen - en in dien tijd betaaldet ge niet uw schuld aan mij, die u hielp als Christen, als vader, als vader, die dorst lijdt ter wille zijner onwillige kinderen.’ Hij zuchtte en met een smartelijke stem: ‘t Hart breekt mij bij die gedachte!’

Alkwert worgde de woorden in zijn keel: ‘Ik deed ze in den buidel en vergat ze....’

Maar de kerkheer brak los, terwijl 't schuim van zijn lippen vlokte:

‘Ge vergeet alles, behalve uzelf. Ge ontloopt me, zwijgend, de blikken verbergend. Ge veracht me! Hoogmoedig, ondankbaar, Godvergeten mensch, die, uit de heilige stad verjaagd, 't heilige in Irmenlo komt verachten. In uw geest hoereert ge met vijanden der kerk. En uw handelingen zijn verdacht. Ik weet, dat uw gaard naar de voorschriften des keizers begroeid

is met boomen en planten, wier zaden misschien gestolen zijn in Utrecht. Ge geniet er van. Maar den kerkheer laat ge niets zien, nog minder schenkt ge hem van dingen, die nuttig kunnen zijn in Irmenlo.'

Weifelend antwoordde Alkwert, de handen van zich af, alsof hij den toorn van den kerkheer wilde afweren: 'Heer, ik zaai met 't doel, om 't gezaaide aan anderen te schenken. Maar ik ben een zorgeloos mensch. 't Gewas groeit gebrekkig. Laatst liep ik in den moestuin en tot Gonda sprekend.... Gonda....' hij staarde naar omlaag, Hij trachtte voort te gaan. Maar de smart hikte in hem op: 'Kerkheer, kerkheer, is 't waar? Zou ik te oud zijn, Gonda te hoeden, zooals de menschen zeggen?'

Placidus, die zich week voelde worden bij die woorden van wanhoop, haalde de schouders op en wenkte, dat Alkwert heen zou gaan.

Alleen zijnde, keek hij pijnzend voor zich heen. De zaak was geheimzinnig geworden. Gonda bleef weg en Alkwert was werkelijk bedroefd....

Hij wilde zelf onderzoeken. Haastig ging hij op weg naar Alkwerts hoeve, waar Marfa hem beter zou inlichten. Vrouwen werden sneller door de heilige woorden bedwelmd. Hij zou wel te weten komen, waarom Gonda verdwenen was.

Maar plotseling stond hij stil, zich bezorgd met de hand over 't voorhoofd strijkend. Warnef had 't geschonken geld van Alkwert teruggevraagd. Als hij 't van hem ook terugeishte? Hij had niets meer, zelfs geen bier. En met tragen stap liep hij verder, brom-

mend over 't heillooze volk, dat hem 't gewaad nog van 't lijf zou scheuren.

In Alkwerts hoeve vond hij Warnef en Marfa, die hem angstig tegemoet liep. 't Was Alkwerts schuld. Ze kon niet waken tegelijk over de hoeve en over Gonda, die zoo zonderling was, die steeds haar eigen wegen bewandelde.

Placidus drong haar met goedige woorden terug, groette den zwijgend nijgenden Warnef, en met een tuchtigen glimlach zette hij zich neer, Marfa moed insprekend. Zich tot Warnef wendend, betuigde hij zijn leedwezen. Al was 't geval vreemd, de hoop was niet weg, want Gonda was een raadselachtig wezen - heel goed en vroom. Maar ze liet zich te veel afleiden door droomen.

En zich beurtelings van Marfa tot Warnef buigend, trachtte hij de zaak een zonnige zijde te geven. Misschien kwam Gonda nog, ongedeerd als door een wonder - dan zouden allen lachen en hoogtijd vieren. Hij lachte.

Maar Warnef, die zwijgend over de anderen heen gezien had, stond plechtig op; en van zijn bleeke lippen kwamen bleeke woorden: 'Toen ik besloten had, een vrouw te koopen, heb ik ernstig overwogen, want ik kan niet doen, zooals zij, die slechts een hoeve bezitten. Mijn naam is bekend van de oevers der Vecht tot aan de oevers van den IJsel. En daarom sprak ik met den kerkheer, die de verzekering gaf, dat Alkwerts dochter mijn eer niet zou schaden, niettegenstaande hij gisteren avond 't tegen-

deel uitbrulde in 't bijzijn der oldermans. Thans zal een ieder met den vinger mij nawijzen. Van hoeve tot hoeve zal de lach gaan: “Daar gaat de bruijom van de bruid, die is weggelopen,” Kerkheer, ongelukkige bruidwerwer, voortaan zal ik uw nabijheid mijden.’

Straf en stijf ging hij heen; en den bij vang verlatend, spoog hij en vloekte. Maar zijn lippen beefden. Hij zou haar gekozen hebben uit duizend vrouwen. ‘Vrouwen, vrouwen.’ Ze logen, bedrogen. Hij had nog één taak te doen. Met Alkwert breken. Langs 't woud gaande, keek hij tusschen de bladeren der boomen, alsof hij Gonda zou vinden, en dan naar de vlakke turend, zag hij Alkwert doelloos loopen.

Haastig ging hij op hem af; en met een klanklooze stem begon hij: ‘Reeds eenmaal bedroogt ge me. Voor de tweede maal ben ik niet willig, niet goedgeoovig meer. Bedrieger, die rond sluipt, slechte dingen beramend. Inplaats van uw dochter op te voeden in deugd en eerzaamheid, doet ge haar verdwijnen, God weet waarheen.’

Alkwert viel hem in de rede: ‘Gisterenavond in de zaalhoeve kwam ik roepen om hulp. Maar de mannen spotten - gij ook!’

Warnef schreeuwde: ‘Toen iedereen 't wist, kwaamt ge roepen, toen ze verdwenen was, alsof ik haar schande zou aanbrengen. O, als ik haar weerzie, die huichelaarster met haar kronkeltaal, met haar gladde, trage bewegingen. Al beloofde ik alles, wat een man als ik kan beloven, ze zag me niet aan, ze deed, alsof ik er niet was.’

Zijn stem werd week. Onrustig staarde hij in de verte. Maar tot bezinning komend, schaamde hij zich en sprak: 'Ik kwam u aanzeggen, dat ik breek met u en uw dochter en uw hoeve! Er zijn er meer in Irmenlo, die liegen en bedriegen. Den kerkheer gaf ik geschenken, omdat hij mij diensten bewees, diensten, diensten, duivelsdiensten. Als ik in Utrecht kom, zal ik den bisschop zeggen, dat hier Christenen wonen, die beloften verkoopen, die de armen met voorspellingen-van-hier-namaals verschrikkend, uitkleeden en zich dan warmend in weelde, zich bedrinken, om onzinnige dingen uit te kramen, zoals gisteren. Ik dreig niet uit scherts. Ik ben een man van de daad. Hoed u! Ge zult u te verantwoorden hebben op den ding. Morgen kom ik met getuigen u oproepen.'

V.

Versuft staarde Alkwert Warnef na. Was de smart niet groot genoeg. Moesten allen hem vervolgen met verdachtmakingen en aanklachten, alsof hij wist, waar Gonda was. Hij kon 't niet weten. En toch kwamen telkens zelfverwijten hem bij kleine schokken verrassen. Hij vermoedde, dat de aanstaande verloving Gonda tot vluchten genoopt had. Maar waarheen en met wien? Zelf had ze ten laatste toegegeven en met Warnef getoefd in de Groote Hoeve.

Hij kon zich niet schuldig vinden, ofschoon de wroeging, telkens terugkeerend, hem dwong, te zoeken. Onvast, met vermoeiden stap liep hij langs 't woud, in zich zelve mompelend: 'Misschien door een beer verscheurd of in 't moer gezonken.' Maar hij kon 't niet gelooven - de anderen ook niet - en bukkend, om toch zijn plicht na te komen, spreidde hij de takken der struiken vaneen en keek, of hij een stuk van haar gewaad of vlekken bloed kon ontdekken. 'Niets, niets.' Hij wilde niet meer zoeken, maar God aanroepen, niet den God van hout, voor wien de Irmenloërs bogen, maar den God in Geest en in

Waarheid, zoals de Heilige Schriften bewezen. En naar huis gaande, vergat hij zich in gedachten over God, die zoo hoog was, altijd hooger, onbereikbaar, onzichtbaar voor zijn zoekende ziel, onder 't zoeken bezweken in een vage bedwelming.

Den volgenden morgen zat hij voor zijn hoeve te mijmeren. De nacht was onrustig geweest, vol beelden, die, uit 't niet waren gekomen in bewegelijke kleuren, bewegelijker dan de kleuren in een zonnigen dag. Hij voelde zich zwak. Hij wilde rusten. Maar telkens kwamen de beelden, thans ijl en bleek, zijn gedachten opjagen. Straks zou hij bidden.

Opziende, zag hij Marfa naast zich. Ze klaagde, dat hij weer zijn tijd verdroomde, in plaats van naar Gonda te zoeken of in den gaard te werken. Gisteren had de kerkheer nog gedreigd. In hun hoeve was alles, zoals 't behoorde, een gaard met een gevlochten omheining, de oogst, zorgvuldig gerangschikt in de voorraadschuur; en dat ten koste van zijn denariën. Boos was hij heengegaan. Hij zou nooit terugkeeren. En zij kon alleen in de hoeve voor alles zorgen - en weenen als een weduwe, die nooit getroost wordt.

Alkwert knikte verwonderd en vluchtte naar den moestuin, waar hij een spa opnam en spitte. Maar zijn bewegingen waren loom. Telkens ging hij rusten, leunend tegen een kerseboom, in droeve gedachten.

‘Alkwert, Alkwert,’ riep zijn vrouw uit de hoeve; en hij haastte zich naar voren, waar Warnef gevolgd door getuigen, hem kwam manen, om op den ding te verschijnen.

Hij staarde ontzet om zich heen. En toen de mannen vertrokken waren, liep Marfa handenwringend op hem af. Hij maakte zich overal gehaat. Was 't niet genoeg, dat ze uit Utrecht verbannen waren. De kerkheer, Warnef, allen, allen waren vijanden geworden.

In een overstelpling van smart verborg ze 't gelaat in de handen, welke Alkwert trachtte weg te nemen; en dan 't onvruchtbare zijner pogingen ziende, liep hij schuw weg.

Op 't veld gekomen, kreet hij: 'Groote God!' Op den ding zou hij als beklaagde staan in tegenwoordigheid aller markgenooten, hij zou veroordeeld worden, boete te betalen, misschien twintig schellingen, die hij niet had, die hij nimmer zou kunnen machtig worden. En Brunar ziende, die rond ging, om de Christenen op te roepen voor de vesper, voelde hij behoefte, met een mensch te spreken. Maar deze riep hem in 't voorbijgaan spottende woorden over Gonda's verdwijning.

Pijnlijk keek Alkwert hem na. 't Zoeken naar Gonda was vruchteloos en wreed voor hem zelf, want ze lachten, alsof hij een zondig, zinneloos mensch was. Niemand begreep, dat hij Gonda betreurde, Gonda, zijn dochter, die hij vroeger bestemd had voor 't klooster. Nu was alles voorbij. Hij was arm en nietig.

En verder gaande, vroeg hij zich af, waarom hij dwalen moest als een woudlooper, die geen huis en geen kruis had, waarom God hem alleen

liet. Misschien omdat hij anders bad dan Irmenloërs. Maar hij schudde 't hoofd. In zijn God vond hij kracht. Hij ging bidden. En 't woud betreden, deed hij zich neervallen en luisterde. Niemand. 't Was plechtig-stil.

Hij vouwde de handen en bad:

‘Vader, ik ben alleen. Vader, ik ben moe, ik ben arm, ge weet 't. Ik heb geen geld. En Gonda is er ook niet. Vader, mijn vijanden verdringen zich om mij heen. Ze roepen om wraak. Ze lachen. En ik heb dorst naar liefde. Waarheen zal ik gaan? 't Is donker. Ik kan Gonda niet vinden. En ik hoor 't. Ze roept, ze roept. Maar ik kom niet. Ik kan niet, 'k Ben oud en versleten.... Vader, Vader...’

't Gelaat naar omhoog, voelde hij over de geloken oogleden den wind als bloemenbladeren gestreel en hoorde hij 't ruischen en wuiven der struiken, als een krans om hem heen, zijn woorden begeleiden. Zijn gebed werd verhoord. Hij beefde. En terwijl zijn woorden ontvloten, sneller en sneller, hoorde hij ommegangen van wind, statige suizingen, zwaar en dan zacht en ver, alsof heirlegers van geesten zijn klacht over de kruinen der boomen naar den hemel overbrachten.

't Gebed geëindigd, staarde hij verwonderd om zich heen. Straks had hij 't woud hooren beroeren door den Heiligen Geest. En nu was 't stil. Met een zucht stond hij op. Hij voelde zich verlicht. Hij begreep niet, hoe alles in een oogenblik was veranderd.

Naar huis gaande bedacht hij zich, dat hij de vesper moest zingen. Hij wendde zijn schreden, een trotschen glimlach om de lippen. Niemand zou 't hem aanzien, dat hij een geheim had, een innig verbond met God, die hem sterkte, die Gonda in zijn verlangende armen zou brengen en Warnef verhinderen in zijn booze plannen. Hij moest nog tweemaal gedaagd worden. In dien tijd zou Gonda, teruggekeerd, alles doen veranderen.

In de kerk sprak de kerkheer vrome woorden tot ware Christenen, de vijanden der heidenen. Maar Alkwert ziende binnenkomen, zweeg hij. De menschen stieten elkaar aan en keken lachend naar Alkwert, die neerknielde, 't hoofd ootmoedig naar omlaag. Telkens hoorde hij een heimelijk gespot. Hij voelde, dat allen hem bespiedden. Wrevel vervulde hem. Hij kon niet bidden. En met een verachtend gebaar opstaande, zag hij den kerkheer naar hem staren met harde, volhardende blikken, die hij moedig beantwoordde. Maar Placidus ging voort met hem aan te kijken, alsof hij een Boozen Geest verdreef.

Alkwert voelde een wilden drang, hem rekenschap te vragen. Hij kon 't niet aanzien, dat ze hem behandelden, alsof hij een lijfeigene was. Zijn lippen beefden. Driftig richtte hij zich op en sprak met een gejaagde stem, die afbrak en dan naar omhoog ging in een kreet van machteloosheid: 'Ge denkt, dat ik aan uw voeten zal vallen. Maar lang genoeg ben ik gekweld. Wat heb ik gedaan? Antwoord! Ik duld 't niet langer. Antwoord, antwoord! Ik wacht!

Wat licht en spot en grijnst ge me aan! Ik ben niet zwak! Al beven mijn handen, 'k zal toonen dat mijn handen niet beven, dat ik machtiger ben dan gij met uw Goden van hout! Schijnvromen! Weg, weg! Ik blijf niet! 'k Ga heen, 'k ga heen!'

En hij snelde heen, heftig met 't hoofd schuddend onder een aanhoudend geprevel: 'Weg, weg!' Maar langs den laatsten kerkganger ijlend, stiet hij zijn voet en viel neer, 't hoofd over zijn handen, terwijl de kerkheer schreeuwde: 'Goddellooze, terug! Ga de vesper zingen! Heere, Heere, hij valt! Hij weet niet, wat hij doet. Alkwert, luister!....'

Onder 't lachen der menschen stond Alkwert op. Langzaam, met een wezenlooze uitdrukking bekeek hij zijn gewaad en den kerkheer ziende wenken, snelde hij uit de kerk. Driftige gebaren vergezelden zijn woorden, een onsamenhangende reeks van wilde uitroepen. En dan stond hij stil. Hij schaterlachte. 't Deed hem goed. Hij had zich gewroken.

Zich op een steen neerzettend, peinsde hij over zijn handelwijze. Hij had er geen berouw van. De kerkheer zou hem thans beter bejegenen. Hij knikte. Hij was er moe van geworden. Met eenrustigen glimlach zag hij naar den grond. Hij voelde zich sterk, sterker dan vroeger. Met God brachten de jaren nieuwe krachten. En als hij dood was, zou 't leven weer beginnen, 't eeuwige leven in licht, dat nimmer taant.

't Werd echter tijd, om heen te gaan. Hij wilde kerkgangers mijden. Hij liep naar 't Hornlosche woud, waarachter de zon onderging met levende,

bevende stralen, tusschen de takken der boomen als vurige naalden. Aandachtig keek hij naar omhoog, dwalend in groote, wolkenlooze gedachten. Gonda zou komen. Hij had een voorgevoel, dat 't niet lang meer zou duren. Misschien was ze er al. En de hoeve bereikt, wilde hij Marfa vragen. Maar ze zat aan den haard, gelaat en handen vol tranen.

De menschen hadden verteld, dat hij geschreeuwd had in de kerk en den kerkheer beleedigd. Driftig stond ze op. Ze greep hem bij den schouder. Niets was hem heilig. Hij was een duivel, een heiden. Ze zou hem in den gaard opsluiten en op den mesthoop werpen als een krenge, dat geheel Irmenlo verpestte. En weenend hield ze de bevende vuisten voor de oogen, terwijl hij rustig voor zich heenkeek. Woorden wonden hem niet. Hij voelde zich uitverkoren.

Den volgenden morgen liep hij op en neer in den gaard, waar Marfa hem had opgesloten. Hij trachtte te werken. Maar telkens ontglipte de spa aan zijn handen. Zijn geest was afwezig en zijn lichaam zoo licht, alsof hij weg zou vliegen naar 't woud, het huis der gebeden. En besluiteloos om zich heen starend, zocht hij naar een plek, waar hij verborgen knielen kon. Maar telkens kwam Marfa spieden. Hij nam zijn mes uit de schee, en de gevlochten omheining opengesneden, ontvluchtte hij door de opening.

Den geheelen dag doolde hij rond, met plechtige woorden, met plechtige gebaren sprekend tot God, om hem heen als een onzichtbare wolk, die hem opnam naar duizelingwekkende hoogten en dan

neerdrukte in een laag en nederig gevoel-van-mensch-zijn. En als hij Irmenloërs zag, vluchtte hij naar 't woud, tusschen de bladeren turend met angstige blikken. Hij had een groote vrees voor 't leven. Hij wilde alleen zijn.

Voortdurend sprak hij in zich zelf, mompelde gebed na gebed, totdat hij neerzeeg in een stomme aanbidding, 't vage woudgerucht en 't verre geraas van 't dorp over zijn bedwelmde ziel. En als hij opstond, knipten zijn oogen tegen 't licht. Hij keek naar omlaag en peinsde over middelen, om Gonda te vinden. In zijn kloosterleven waren gedachten aan God en aan Gonda levende beelden, die hem nimmer verlieten. Gauw zou ze komen en met haar 't geluk.

Daar zag hij een vrouw. Strak staarde hij naar de verre gestalte; en dan liep hij haar na met schreden, die hinkend sneller en sneller werden. 't Was hem, alsof de vluchtende vogels juichten. 't Juichte in hem op. Hij bewoog reeds de armen. Maar Gonda was 't niet. Nadenkend stond hij stil - hij had er een voorgevoel van - ze zou komen. Hij wilde zien.

Maar aan de hoeve ontmoette hij Warnef en de getuigen, die hem met koele woorden daagden en dan heengingen zonder groet, terwijl Marfa, 't gelaat tegen de deur, haar snikken trachtte te verstikken.

Zijn gelaat verbleekte. Waarom had hij in 't woud gebeden? God was er niet. Vergeefs had hij Hem aangeropen, 't Werd hem te moede,

alsof hij een kerkganger was, die onderweg door roovers gewond zijn krachten voelt heengaan.

In groote droefheid verliet hij de hoeve. Zijn polsen waren slap. Hij kon de armen niet opheffen. Hij was oud. Hij was moe. En zich op 't veld neerzettend, overdacht hij. Zijn gebeden waren zwak geweest. Hij wilde thans offers brengen, geen offers van vleesch of van wierook, maar offers van zelfkastijding. Hij wilde alles beproeven, om zijn God te herwinnen, want zonder Hem was hij als een mensch zonder have en hoeve.

Langzaam keerde hij terug.

Marfa ontweek hem. Met stil-droevig gelaat ging ze in den bijvang werken, terwijl hij van de hoeve naar de schuur sloop, telkens omkijkend. Rusteloos zocht hij naar stukken koord, spijkers en krammen. Hij haalde alles omver, kroop onder gereedschappen, met lange, magere armen tastend in 't donker als een bedelaar, die naar voedsel zoekt. Eindelijk had hij alles gevonden. Hij knoopte de koorden aan de uiteinden bijeen en bevestigde aan de andere einden spijkers en scherpe stukjes ijzer.

Den volgenden morgen verborg hij de koorden onder den lijfrok en verliet de hoeve met trage schreden. 'Vader, Vader,' fluisterde hij. Als in den nacht liep hij voort, zich telkens den voet stootend. Hij zag Irmenlo onbewegelijk uitgestrekt, alsof de aarde gestorven was.

Angstig vluchtte hij in 't woud; en in de diepte doorgedrongen, stond hij stil tusschen twee groote

eiken, wier bladerenvolte den wand van groenende struiken terugdreef. Hij wierp de koorden op den grond, ontdeed zich van lijfrok en hemd en knielde neer, 't hoofd naar omlaag als een ootmoedige zondaar. Van zijn bevende lippen ontvloten warme woorden, een effen-snel geprevel, altijd door. En zijn hoofd neeg dieper. Hij wierp zich voorover, smeekend om Genade, terwijl groote zweetdruppels op zijn gevouwen handen vielen.

't Gebed geëindigd, richtte hij 't naakte bovenlijf op. Angstig keek hij naar omhoog, wachtend op een teeken van God. Maar de hemel was eentonig blauw.

En plotseling nam hij de koorden en sloeg zich over den rug onder een grooten angstkreet. De wonden vulden zich zachtjes met bloed, een donzig purper, dat steeds welde, traande over zijn gebruinden rug. De koorden beefden in zijn hand. Pijnlijk vragend staarde hij naar omhoog. Maar de hemel bleef eentonig blauw.

En met een besliste beweging zwaaide hij weer, telkens en telkens. Zijn gelaat werd rood. Zachtweemoedig kreunde hij, de handen gevouwen in een onbewegelijke houding, de blikken met een glans van smartelijke verrukking, terwijl 't bloed neervloede, rijk en mild. 't Druppelde in het hooge gras, waar 't in beekjes kronkelde en zich op bladeren wiegde als purperen bloemen.

Een beving rimpelde over zijn lijf. 't Was hem, alsof lauwe melk door zijn aderen vloede. In zijn geest werd 't licht.

Hij hoorde vage, trage zangen. Ze kwamen al nader en nader, als lange, luchtige geestenarmen hem ontvangen, hem, den uitverkorene Gods! En naar omhoog starend, zag hij den hemel zich randen met een goudbruinen zoom en tusschen weidende wolkjes wolkig-blanke, slanke gestalten, wier gewaden eindeloos lang nazweefden, verdwenen en voortdurend gevolgd werden door andere engelen, die in een rustige vlucht langs den hemel dreven, 't bleek-gouden haar over den rug als een frankische sluier.

Hij stamelde. Hij strekte begeerig de handen uit. Hij zag gouden bazuinen en harpen, waarover als rozeblaren blozende vingers beefden. En een heirleger van tonen daalde als gouden regen uit wolken van stemmen, helder-hoog in halleluja's en dan wegwijnend al verder en verder in een waas van weemoedig gezang, waaruit enkele harptonen nadrupten. En dan kwamen ze weer, de heirlegers van engelen, week-bleek door 't blauw van den hemel. Gouden vleugelen wiekten in 't goud der zon en zwaarden blonken met lange witlichten. Ze dreven steeds voort in onmerkbare vlucht, de lucht bezwangerend met geschal en zang en wiekgeruisch, als de golving der zee.

Alkwert voelde zich opgenomen in den hemelschen ommegang. Een machtig verlangen wiekte in hem op. Hij stamelde. Hij beefde. Maar plotseling ontrukte hij zich aan zijn machteloosheid, en wenkend in heilige verrukking zong hij:

‘Gloria in excelsis Deo....’

Hij vergat, hij bedwelmde zich in zijn woorden, die plechtig daverden door 't woud. En toen de laatste tonen weggalmden, keek hij op. De hemel was eentonig blauw.

Hij rees van den grond, verwonderd, als ontwaakt uit een droom. Hij hoorde 't zijig gesuis door de boomen. Hij luisterde. Een gunstig teeken van woudgeesten, want hij was uitverkoren. Hij wendde zich telkens om. Hij lachte. De kerkheer, Warnef, Brunar! Hij lachte - Hij was uitverkoren.

Als dronken ging hij heen. De aarde vluchtte voor zijn ijlende schreden. Hij zweefde; en op de vlakke Irmenlo willende omhelzen, zag hij tusschen zijn uitgestrekte armen een gouden gevliinder van sterren. ‘Wonder, wonder, Gonda zal komen, Gonda, Gonda,’ juichte hij.

In de hoeve lachte en zong hij voor Marfa, wier oogen uitpuilden van vromen schrik. Ze bekruiste zich. En op haar vraag, waar hij zijn hemd en zijn lijfrok gelaten had, lachte hij en zei, dat hij zich met lijfrokken niet bezig kon houden, dat hij den duivel verdreven had en dat Gonda zou komen. Hij wist 't. Hij had 't gehoord.

Ze maakte wantrouwend een kruis en zijn bebloeden rug ziende, deinsde ze onder een kreet van ontzetting. Hij was van den duivel bezeten. Snel haalde ze kruiden en doeken, wiesch zijn wonden; en hem, gekleed in een nieuw gewaad, leidde ze naar de schuur, waar hij zich neer liet vallen op een leger van stroo.

En toen hij alleen was, begon zijn hoofd te gloeien. In den schemer zag hij weer den hemelstoet zweven. Hij wilde mee. Hij was uitverkoren. Maar dan verdween 't gezicht. Hij voelde een ijzige kou. Zijn tanden klapperden. Hij dacht, dat 't vroom, en opstaande, riep hij om een deken. Morgen zou alles bevroren zijn.

Door een kier van de deur reikte Marfa hem voorzichtig de deken. Oplettend keek ze hem na, verheugd, hem niet in de hoeve te hebben genomen. Hij zou alles betooveren. Zijn toestand was gevaarlijk, zooals de kerkheer zei. En voor 't Christusbeeld verzonk ze in lange gebeden, in telkens herhaalde smeedingen voor de redding zijner ziel, waarin de duivel gevaren was.

Alkwert wikkelde zich bibberend in de deken. En toen langzamerhand de warmte zijn lichaam ontdooide, verviel hij in een behagelijk half-droomen-en-waken. Maar de warmte werd hevig. Ze dreef 't bloed naar zijn hoofd. Zijn ooren suisden. En over zijn rug brandden en staken de wonden.

Hij verborg zijn gelaat in 't stroo, beet op de halmen en kreunde, kreunde. Hij was dorstig geworden. Opzittend dacht hij na. De markeput in 't dorp was ver. Hij wilde Marfa om water vragen. Hij stond op, klopte aan de deur der hoeve en schreeuwde: 'Marfa, water, water!' Hij luisterde naar elk geluid, naar den wind, naar de bladeren, ritselend als vlinders, die zich trachten te bevrijden. Maar de hoeve sliep. En weer riep hij met een klagend tanende stem en wachtte.

Ineens weerlichtte het in zijn hoofd. Hij voelde zijn krachten heengaan. Zachtjes zeeg hij neer langs de deur. Maar de wind waaide tegen zijn gelaat. Hij ontwaakte; en in de duisternis tastend liep hij terug, telkens roepend om water.

Neergevallen op 't stroo, woelde hij in de warmte, die als een wolk hem omluwde. En zonk hij in doffe machteloosheid, dan werd hij opgejaagd door pijnen in den rug. Zijn lippen verdroogden. 'Water, water!' zeurde hij. Overal hoorde hij beekjes in aanhoudend geborrel. Zich oprichtend om te zien, zag hij kersen als bloeddroppels vallen. Driftig greep hij in de duisternis en met een snik viel hij neer, de vuisten nijpend, worstelend met de koorts, die hem oplichtte en meevoerde, hoog in de lucht over wouden en velden en dan neerwierp in de diepte van den nacht, verschrikt door zijn klachten.

Den volgenden morgen vond Marfa hem voorover liggen in 't gras. Hij klampte zich aan haar rokken. 'Water, water,' smeekte hij. Ze bracht hem in de schuur, verzorgde hem. De koorts was hevig. Dagen was hij ziek.

In haar angst liep ze naar den kerkheer en vroeg, of hij den duivel uit Alkwert wilde verdrijven. Maar hij zag haar verwonderd aan. Hoe kon hij iemand bezoeken, wien duivels al te hardnekkig vervolgden. Met een kort gebaar wees hij haar af. Hij was de kerkheer. Hij liet Marfa staan. Hij had haast. Zijn hoofd was vol zorgen, want over tien

nachten, den derden Wodansdag der heilige maand, zou de ding worden gehouden.

De oldermans liepen telkens door Irmenlo, zich van de andere menschen afzonderend, hun woorden verbergend in heimelijke gesprekken. Dikwijls vergaderden ze in de zaalhoeve van den schout, waar ze dan deftig bij elkaar, met bezorgde blikken staarden naar 't zwarte rookgat in 't dak, waaromheen het haardvuur een lichtkrans weerkaatste, terwijl de fakkels aan ijzeren haken hun roestig zwarten walm langs de wanden ademden. Menigeen schudde zwaartillend 't hoofd. De heidenen werden niet meer gezien. Van alle zijden kwam de raad, hen niet tot kerstening te dwingen. Velen in Irmenlo offerden in 't woud. Er zou een groote strijd komen, 't Dorp zou verbrand en Christenen vermoord worden.

Maar de schout, die 't doel van Woonfred, den heidenpriester, wel kende, weerlegde de voorstellen. Woonfred wilde hen allen verdrijven, om te heerschen in Irmenlo. Hij, Winkhorst, was schout, gekozen door den keizer. Nimmer zou hij 't dulden. Zijn zware spraak verliep in een verward gebrom, want hij was dikwijls naar den bieremmer geslopen. En thans vergat hij zijn tegenwerpingen. Naar den emmer schelend, berekende hij, hoe lang 't zou duren, eer hij leeg was.

Maar de oldermans overstelpten hem met bewijzen, dat 't gevaar dringender werd. De maan

was in nood gevlucht, waarop Winkhorst gemoedelijk knikte. Wat ze spraken, was waar. Ze zouden wachten met de beslissing.

Bij dergelijke woorden beefde de kerkheer in zijn zetel. Onstuimig stond hij op en sprak, dat er van wachten geen sprake kon zijn. De bisschop had gezegd, dat als de heidenen niet gekerstend werden, ze uitgeroeid en de Irmenloërs met zware straffen geslagen zouden worden. Moesten de mannen der maalstede nu rustig zitten. Hij kon 't niet dulden dien handel en wandel van Christenen, die oogluikend den vijand door Irmenlo lieten gaan. Ze zouden hem, den kerkheer, nog slachten en offeren ter eere van Wodan. Schande, heiligschennis, schande, schande! Met beide handen greep hij in zijn borst, alsof hij zijn gewaad wilde scheuren en ging dan heen met gebaren van groote ontsteltenis.

Maar eenige oogenblikken later kwam hij terug onder 't gelach der mannen. Boos zette hij zich neer, gedrukt door zijn onmacht tegen woorden van anderen, die vrede vroegen met de heidenen.

En toen er beslist werd ten gunste der heidenen, ijverde hij met een groote stem. Gaf de keizer niet 't voorbeeld? Liet hij niet duizenden heidenen ter dood brengen, omdat de Heilige Schrift 't beval? Maar de mannen van Irmenlo waren kinderen. Hij zou zich eerder 't hoofd laten afhouden of zich levend laten begraven of kruisigen, dan een vijand als een hongerige wolf onder de zijnen te dulden. Hij wilde niet leven in gemeen-

schap met mensen, die andere Goden aanbaden, dan den eenige, den machtige, den vreeselijke - Irmenlo! Wee, wee!

Heengegaan in de nabeving van zijn machtelozen toorn, hoorde hij 't gelach der mannen als een nagezonden hoon. Hij verborg zich in de kerk, waar hij uren gebukt zat in droeve gepeinzen. De rijken waren zijn vijanden. Maar nog bleven er Irmenloërs, die geen oldermans waren, die de kerk zouden steunen, als hij zijn dreigende stem uitzond. Hij beraamde plannen. Hij wilde de vromen opwekken uit het lauwe leven en hen opjagen naar de maalstede. Hij ging na, welke wegen hij zou nemen, welke hoeve hij zou aandoen. Alleen Alkwerts woning moest hij mijden, want hij had hem in den laatsten tijd in de verte zien voortsukkelen, 't oude lijf ziekelijk gebogen onder zware schuld jegens God en den kerkheer.

Maar Alkwert werd beter. Steunend op zijn stok, strompelde hij door den gaard. Zijn hoofd knikte naar omlaag. Zijn handen beefden. Hij was zwak. Zijn herinnering was weggevaagd als een droom, die reeds lang is vergeten. Langzaam liep hij naar voren, zette zich neer tegen de hoeve, dommelend in de herfstzon, terwijl de wind aan de bladeren zeurde, totdat ze wegwaaiden over 't veld. Hij wist wel. Gisteren was Warnef voor de laatste maal komen dagen, er schamper bijvoegend, dat men al de tilbare have uit zijn hoeve zou dragen, als hij niet verscheen.

Hoofdschuddend keek hij naar den grond. Was 't gewoonte geworden, zóó tot een grijsaard te spreken? Hij begreep niet. Zachtjes liep hij door den gaard, berekenend, hoe lang 't zou duren, eer hij sterk was.

En sterker geworden, wandelde hij over 't veld, tevreden, dat hij de hoeve verlaten kon. Marfa was streng. Als hij iets zei, viel ze in de rede, dat hij zwijgen moest, om de duivelsche ziekte niet weer op te wekken. En hij had behoefte aan spreken, aan omgang met menschen. Zag hij Irmenloërs naderen, dan glimlachte hij van blijde verwachting. Maar steeds ontweken ze hem of liepen snel en zwijgend voorbij.

Hulpeloos keek hij dan om zich heen. Wat had hij misdaan? En peinzende, voelde hij de herinnering wegnevelen. Hij kon niet denken. 't Hoofd deed hem zeer.

Hij zette zich neer aan den rand van 't woud en tuurde naar Irmenlo. De zon was traag. Nimmer eindigde de dag. 't Leven drukte hem, alsof hij onder een zandheuvel begraven was. Hij kon zich niet bewegen onder menschen, niet denken, niet spreken. Nimmer eindigde de trage, de troosteloze dag.

Maar als er menschen in de verte voorbijgingen, zag hij in zijn begeerte naar een blik, naar een woord, hen langen tijd na, zich afvragend, waarom ze dien weg liepen. En als ze langs hem heenkwamen, vluchtte hij in 't woud, hen van daar nastarend met nieuwsgierig-vreezende blikken.

Zoo kwam menigmaal de kerkheer voorbij, die

geritsel in de struiken hoorend, Alkwert opmerkte en dan een kruisteecken makend, haastig voorbij snelde in zijn prachtgewaad, in zijn lang neerhangende albe van blauw verschoten zij, waarover de mantelvormige dalmatica streng neerhing. Over zijn rug bleekte een gouden kruis; en in zijn hand hield hij een houten Christusbeeld. Hij hield 't plechtig omhoog. Geheel Irmenlo moest 't zien, want hij maakte een veldtocht tegen den duivel. Hij stormde van hoeve tot hoeve, de menschen in huis en buiten aan 't werk overvallend, hen dwingend voor 't kruis te knielen en te beloven, dat zij den vrede met de heidenen zouden verhinderen.

Wanneer zij met wapengekletter vriendschap voor hen bewezen, wee - ze zouden vergaan evenals de Saksers in 't oosten, die als runderen geslacht werden. En zijn tocht vervolgend, zong hij met galmende stem: 'Gloria, laus et honor tibi sit,' zoodat de menschen uit de hoeven kwamen, en de vromen hem volgend, instemden met den zang, waarvan ze de woorden niet kenden.

En ging hij 's avonds naar huis, zuchtend van 't heilige werk, dat zijn lichaam vermoeid en zijn lippen verdroogd had, dan bedacht hij nieuwe middelen, om den duivel te verdrijven. Den volgenden dag zou hij 't wierookvat meenemen en de hoeven zalig maken van den goddelijken reuk. Maar gaandeweg bedaarde zijn ijver. Hij bedacht zich. Hij kon de kerk niet verwaarloozen. Sinds Alkwerts wegblijven was er een leegte ontstaan in den dienst. Hij had

geen zanger meer, die bij metten, mis en vesper respondeerde. Een verre angst vertraagde zijn schreden. Als Alkwert hem vijandig bleef en de bisschop vernam, dat hij 't geld, heimelijk van diens voorganger ten bate van Alkwert ontvangen, slechts geleend had, dan.... Hij wilde er niet aan denken. Wijdde hij niet zijn krachten aan de verheerlijking Gods? Morgen zou hij Alkwert herwinnen. Elke ziel was er een. God wist, hoeveel er nog verloren zouden gaan door Woonfred, die de geheele marke besmette.

Den volgenden dag wandelde hij in zijn praalgewaad langs 't woud. De wind deed de albe zwellen en de vleugels der dalmatica over zijn schouders waaien. Met zelfbewuste, wijde schreden liep hij heen en weer en dan stond hij stil, den arm naar omhoog, zoodat zijn gestalte zich tegen 't woud vergrootte. 'Alkwert, Alkwert,' riep hij met een groote stem.

Maar 't bleef stil in 't woud.

En weer strekte hij den arm in de hoogte: 'Alkwert, Alkwert, ik zeg u, kom uit!'

Schoorvoetend verscheen Alkwert van achter een boom. Hij durfde niet naderen. Zijn stem beefde: 'Heer, ik ben zeer bevreesd.'

De kerkheer sprak: 'Vrees niet! Ik ben den vermoeiden een staf en den zieken een troost. Ik zal uw zonden wasschen, al waren ze zoo zwart als aarde. Ik zal u te midden uwer vijanden brengen en zie - niet een vinger zal zich naar u uitstrekken, want ik ben de kerkheer. Mijne macht is niet van deze aarde.'

Aarzelend verliet Alkwert 't woud. Beschaamd

hield hij 't hoofd naar omlaag. Maar de kerkheer nam hem bij den arm. Met een gebaar van afschuw wees hij naar 't woud, den voortuin der hel, waar de zielen verdwaalden. En hij trok hem mee naar 't open veld, hem moed insprekend. Hij wist, dat Alkwert ziek was geweest naar lijf en ziel. Er was echter een God, er waren heiligen, die hij kon aanroepen - dag en nacht. 't Zou dan rustiger worden in zijn benauwde ziel. De duivel zou grijnslachen van spijt en schande en daarboven zouden ze zijn zetel gereed maken te midden der rechtvaardigen in 't eeuwige licht.

Met een zachten dwang trok hij Alkwert mee, die, verblind door zijn woorden, hem eerst weifelend bang van terzij aanzag. Maar gaandeweg gedijden des kerkheers troostredenen. Alkwert voelde een warmte, een blijde verlichting door zijn dor gemoed gaan. Glimlachend volgde hij de woorden, telkens knikkend. God! Hij hoorde spreken. Tranen kwamen in zijn oogen. Hij greep naar de hand van Placidus en stamelde: 'Kerkheer, kerkheer!'

Maar Placidus klopte hem bemoedigend op den schouder: 'We zijn vrienden, Alkwert, vrienden!'

Ze liepen langen tijd voort, vertrouwelijk sprekend over gevaren in Irmenlo.

De wind was hevig. Bladeren zwermde tegen de grauwe lucht en, kronkelend over 't veld, vulden ze de paden met hun geel en hun groen, waarin de voeten der mannen langzaam voortschuifelden. De kerkheer was vervuld van zijn gevaarlijke taak. Hij verloor zich in voorspellingen. Driftig zwaaide

hij met de armen. Hijgend sprak hij voort. Hij had alles gedaan om de heidenen te weren. Hij wilde nog meer doen. Nimmer zou hij rusten.

Maar plotseling stond hij stil. Alkwert droefgeestig aanziende, legde hij vertrouwelijk de hand op zijn arm en sprak geheimzinnig; ‘Ge kunt wel een geheim bewaren, Alkwert! Luister! De strijd zal groot zijn. En ik sta alleen. Zekerlijk zullen ze mij doden. En daarom wou ik u vragen - Alkwert, ge wilt 't wel doen - om na mijn dood 't graf, waaronder ik rusten zal, hooger te maken, zoodat de menschen 't uit de verte kunnen zien. 't Zal dan voor mijn opvolger een aansporing zijn, want niet iedereen heeft den moed, als martelaar te sterven. En plant dan treurbeuken er om heen. Treurbeuken heb ik lief. Ze laten de blaren zoo droevig hangen, en als 't regent, lijkt 't, alsof ze weenen.’

Zacht spreidde hij de armen uit, Alkwert aanziende met vochtige oogen.

Maar Alkwert antwoordde bedeesd: ‘Kerkheer, zoo ver zal 't niet komen. Ze zullen niet durven,’

‘Niet durven? Werd Jezus door heidenen niet bespot en veracht, zooals ik en zou ik dan niet eveneens een vreeselijken dood kunnen sterven. Maar ik vrees niet.’

Heengegaan, keerde hij zich om en plechtig naar den hemel wijzend, riep hij: ‘Ik vrees niet!’

Alkwert groette eerbiedig-opgetogen. Hij voelde 't leven terugkeeren. Als een kind wilde hij de handen wel uitstrekken en om zich heen grijpen en

liefkoozen. Alles scheen hem nieuw. Hij kwam weer in de kerk; en werd hij door menschen ontweken, de kerkheer was weer een vriend geworden. Hij ondersteunde hem met woorden en blikken. En in de hoeve merkte Marfa met nauwelijks te beteugelen vreugde zijn beterschap op, zijn verstandige woorden en zijn geregelde gang naar de kerk, waarheen toch ieder uit nood moest terugkeeren.

Op een Sabbatmorgen wandelde Alkwert over 't veld. Onwillekeurig naderde hij 't woud. Maar hij wendde zijn schreden. Hij voelde gewetensbezwaren. De kerkheer had gelijk. Al zag men ze niet, in 't woud waren duivels, die de vromen omstrikkend, hen dronken maakten door bedriegelijke verschijningen, zooals op den dag zijner zelfkastijding. En hij dacht na, hoe hij zoo ver was afgedwaald, dat hij kerk en kerkheer had kunnen vergeten.

Aan alles was Gonda's verdwijning schuld. Sinds den nacht, toen de maan door Fenriwolf werd vervolgd, was hij van den een naar den ander gesneld. En door allen bespot en verdreven, had hij zijn toevlucht gezocht bij God. Hij had zich afgezonderd, geroepen, gesmeekt. Hij was zelfs hoovaardig geweest, omdat hij zich uitverkoren voelde; en toen Gonda nog niet terugkeerde, had hij volhard in gebeden. Hij had de handen uitgestrekt, om de gunst van God af te dwingen.

Was God dan een kind? Zijn wegen waren onnaspeurlijk als woudwegen, die vluchten in eindeloze kronkelingen.

Maar ongemerkt was hij in 't woud, de lustgaarde van duivels, geloopt. Hij verwonderde zich. Hij voelde zich vroom-onschuldig; en nadenkend geworden, zag hij aan de kimmén zijner dagende herinnering den jongelingstijd terug, toen hij in 't witte gewaad eerbiedig Wodans tempel naderde en na volbrachte offerplichten terugkeerde, vertrouwelijk-rustig, tevreden over de keus zijner gave, die den God welgevallig was geweest.

Peinzend liep hij voort; en onder een groote linde stond hij stil. Er was een geheimzinnig ritselen, een wevend gefluister als een onzichtbare macht, die hem overrompelde, hem neer deed vallen. 'Wodan, Wodan!' riep hij en strekte de handen, 't hoofd naar omlaag, om niet den God te zien, die 't woud deed beven in heilige ontroering.

Verwonderd stond hij op. Hij had gedacht, Christen te zijn. Maar hij was heiden gebleven. En hij herinnerde zich, dat hij bij zijn gebeden tot God het woudgeruisch als den Heiligen Geest om hem heen gehoord had. Hij schudde 't hoofd: 'Wodan, Wodan!' Wat men jong had beleefd, ging als een schaduw ongevraagd 't geheele leven mee.

Een hevige wind rukte door 't woud, zoodat Alkwert opgeschrikt, zich terughastte naar de kerk, waar de menschen hem steeds wantrouwden. Ze fluisterden over Gonda, die voor goed weg bleef tusschen de klauwen des duivels. Maar de kerkheer nam Alkwert in bescherming. Hij vroeg hem, mee te gaan op zijn tocht door de marke.

En daar Alkwert zich te zwak voelde, anderen aan te moedigen, ging Placidus alleen langs wegen en paden, 't kruis zegevierend hoog, geeselend met woorden. Hij was te Telgud, te Horst en te Utiloch. Hij was als een God overal. En de menschen zaten onrustig in hun hoeven, steeds wachtend op de boodschap, die onverwachts komen kon, zoodat sommigen kinderen uitzonden, om voor des kerkheers nadering te waarschuwen. Bij zijn komst lagen ze dan allen gekniel in een diepe aanbidding, waaruit Placidus hen wekte met een groote stem, die steeds maande.

Maar 's avonds, als niemand zich buiten durfde wagen, zaten de menschen om den haard de zaken der maalstede te bespreken. De stemmen verflauwden geheimzinnig in 't gehuil van den wind, die reed over hoeven en hutten, heensnellend met een wild, verward geraas. Ze richtten dan 't hoofd op en keken elkaar aan: 'Wodan jaagt!' En weer steeg de storm in machtige wiekenrukken. De boomen ruischten. De takken kraakten in 't wilde bladerengeworstel, terwijl de wind zuchtend zwenkte om hoeven en hutten, waarin de menschen spraken van Wodan en Woonfred, die Christenen vloekten.

EINDE VAN HET EERSTE DEEL.